

Shokkiuutinen! Harvinainen kirja löytyi kirjastosta – hankkeen varasto-osuuden raportti ja toimenpide-ehdotukset

Aapo Ruuttunen, informaatikko, Jyväskylän kaupunginkirjasto

Sisällys

Mistä on kyse?	3
Hankkeen tarkoitus	3
Ohjausryhmä	3
Varastotilanne	3
Lainadata ja sen puutteet.....	4
Varaston järjestely.....	4
Muutoksen aiheuttajat.....	5
Varastointi ja kaukolainaus	5
Tilakysymys.....	6
Lainataanko vanhoja niteitä?	7
Kokoelman ikä vs. lainaus.....	7
Vertailu pääkirjaston avokokoelmaan.....	8
Benchmarking.....	10
Verrokkikaupungit	10
Case Hämeenlinna	11
Musiikin lähivarasto -toimintamalli.....	12
Varaston palvelumuotoilu	13
Varastosta kirjaston palveluvaltti?	13
Pitkän hännän arvo.....	13
Varastoon siirtäminen vähentää niteen lainaamista	14
Varaston ja avokokoelman suhde	14
Avovarasto asiakastiloihin?	15
Varaston palvelumuotoilu -työpaja.....	16
Virtuaalinen varasto -idea/demo	16
Asiakastoiminen kaukolainaus Varastokirjastosta	17
Kuvailutietojen parantaminen.....	17
Vieraskielisten teosten varastointi	17
Varaston suursiivous	18
Ei-Aurora-aikaan-lainattujen poistaminen	18
Käsikirjasto kellarivarastossa?!.....	19
Lehtivaraston karsiminen	19
Poikkeus: kotiseutukokoelma.....	20
Muu karsinta suursiivouksen yhteydessä.....	21
Uusia välineitä ja ohjeita	22
Varastotarra.....	22

”Varastokortin” avulla merkintä piilokäytöstä	23
Poisto- ja varastointiohjeen päivittäminen	23
Keski-kirjastojen varastointiohjeet.....	24
Toimenpide-ehdotukset	25
Toimenpide-ehdotus #1: Varaston suursiivous.....	25
Toimenpide-ehdotus #2: Lanu-varaston hyllyttäminen yhteen aikuisten varastoaineiston kanssa.....	28
Toimenpide-ehdotus #3: Käsikirjaston varaston poistaminen.....	29
Toimenpide-ehdotus #4: Lehtivarastoinnin muutokset.....	30
Toimenpide-ehdotus #5: Poistettavat aineistoryhmät	31
Toimenpide-ehdotus #6: Uudet varastointi- ja poisto-ohjeet	32
Toimenpide-ehdotus #7: Uudet varastoitavat aineistot	35
Toimenpide-ehdotus #8: Keski-kirjastojen varastointiohjeen päivitys	36
Toimenpide-ehdotus #9: Kokoelmaohjeiden päivittäminen Sharepointissa	37
Toimenpide-ehdotus #10: Varastotarra	38
Toimenpide-ehdotus #11: Varastokortti	39
Toimenpide-ehdotus #12: Varastotietoutta asiakkaille	40
Toimenpide-ehdotus #13: Varastokokoelman säännöllinen tilastotarkistus.....	41
Toimenpide-ehdotus #14: Puutteellisesti kuvailtujen tietueiden parantaminen	43
Toimenpide-ehdotus #15: Tuplat pois varastosta.....	44
Toimenpide-ehdotus #16: Avovarasto kirjaston uusissa tiloissa	45
Liitteet.....	46
Keski-kirjastojen yhteinen varastointiohje vuodelta 2015.....	46
Jyväskylän kaupunginkirjaston varastointiohje vuodelta 2015.....	47

Mistä on kyse?

Hankkeen tarkoitus

Jyväskylän kaupunginkirjastossa toteutettiin vuonna 2021 hanke nimeltä ”Shokkiuutinen! Harvinainen kirja löytyi kirjastosta”. Sen tavoitteena oli kehittää asiakastoiminen kaukolainatilaus Kuopion Varastokirjaston kokoelmiin sekä kehittää ja suunnata uudelleen Jyväskylän kaupungin kirjastopalveluiden omaa varastointia.

Ensin mainittuun osuuteen, eli asiakastoimisen varastokirjastotilauksen kehittämiseen palkattiin projektisuunnittelijaksi **Anne Koivisto**. Jälkimmäiseen osuuteen, eli Jyväskylän kirjastopalveluiden varastokokoelmien suunnittelutehtäviin palkattiin allekirjoittanut.

Tehtävänäni siis oli selvittää pitkäaikaissäilytystä vaativat aineistot kirjaston eri asiakasryhmille, arvioida eri varastokokoelmien paikallista käyttöarvoa ja merkittävyttä sekä tutkia kokoelman eri osien käyttöä ja kiertolukuja. Lisäksi tehtävään kuului selvittää Jyväskylän kirjastopalveluiden varastoidun aineiston kuvailun taso ja ajalliset kuvailukerrostumat sekä suunnitella ja toteuttaa varastoaineiston RDA-kuvailua marc21-formaatilla.

Ohjausryhmä

Hanketyöntekijän tueksi Jyväskylän kaupunginkirjaston kollegoista muodostettiin Varastokokoelmien ohjausryhmä. Osa ohjausryhmän jäsenistä kuului kirjaston kokoelmatiimiin, koska varastokokoelmien ylläpito ja kehittäminen on lähtökohtaisesti kokoelmatiimin aluetta. Jotta kaikki näkökulmat tulisivat nähtyiksi, ohjausryhmää täydennettiin kirjaston eri osastojen asiantuntijoilla.

Ohjausryhmän kanssa oli hyvä pallotella ajatuksia. Tätä pallottelua käytiin Teams-keskusteluissa sekä noin kolmen viikon välein kokoustaen.

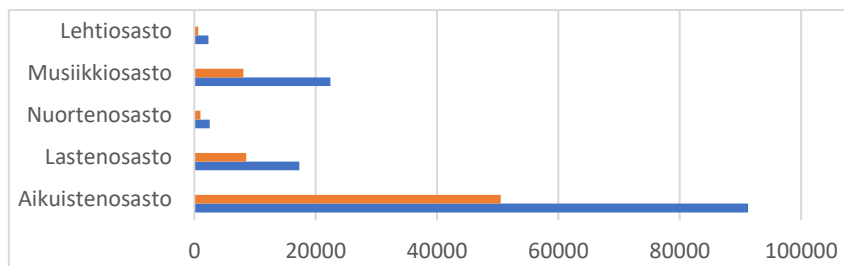
Varastotilanne

Jyväskylän kaupungin kirjastopalveluiden keskitetty varasto sijaitsee pääkirjastotalossa. Hankkeen alkaessa varaston koko oli noin 140 000 nidettä ja sisälsi erikseen aikuistenosaston, lasten (ja nuorten) osaston, musiikkiosaston ja lehtiosaston varastokokoelmat. Ajan saatossa varastokokoelma oli päässyt paisumaan melko suureksi. Varastopoistot olivat jääneet kiireellisempien työtehtävien jalkoihin. Kellarivarastossa on ollut tilaakin sen verran, että sen puolesta poistot eivät olleet olleet välttämättömiä.

Siksi yhtenä lähtökohtana oli varaston karsiminen. Tätä tuki myös varastoaineiston matalat lainaluvut: noin puolet aineistosta oli sellaista, joka ei ollut ollut lainassa kertaakaan nykyisen kirjastojärjestelmän aikaan eli noin kahdeksaan vuoteen (Aurora-järjestelmä otettiin käyttöön syksyllä 2013, lainadataa ei ole sitä vanhemmalta ajalta).

Ensimmäinen arvio varaston karsintatarpeesta oli siis noin puolet, eli ainakin ne kahdeksaan vuoteen kiertämättömät pitäisi käydä läpi. Riittäisikö se poistoiksi ja miten poistot käytännössä olisi järkevää ja mahdollista toteuttaa, näitä kysymyksiä ryhdyin hankkeessa miettimään.

Alla oleva graafi näyttää varaston ei-lainattujen määrän osastoittain huhtikuussa 2021. Sininen palkki tarkoittaa osaston kaikkia varastoniteitä, oranssi palkki ei-Aurora-aikaan-lainattuja varastoniteitä. Tarkat nidemäärät ja ei-lainattujen varastoniteiden prosenttiosuudet kaikista osaston varastoniteistä näkyvät taulukossa.

Aikuistenosasto	91290	50513	55,3 %
Lastenosasto	17299	8582	49,6 %
Nuortenosasto	2549	1025	40,2 %
Musiikkiosasto	22419	8067	36,0 %
Lehtiosasto	2338	666	28,5 %

Lainadata ja sen puutteet

Kirjaston tärkein väline kokoelman arviointiin on lainadata. Kirjastojärjestelmään tallentuu automaattisesti nidekohtaisesti lainamäärät ja viimeisin palautuspäivä. Suurin osa kirjaston aineistosta on lainattavaa, joten lainadata kertoo aineiston käytöstä hyvin. Yleisen kirjaston kokoelma on ja pitää olla nimenomaan käyttökokoelma, joten jos jotain nidettä ei ole lainattu, kokoelmatyöntekijän pitää ottaa se tarkasteluun.

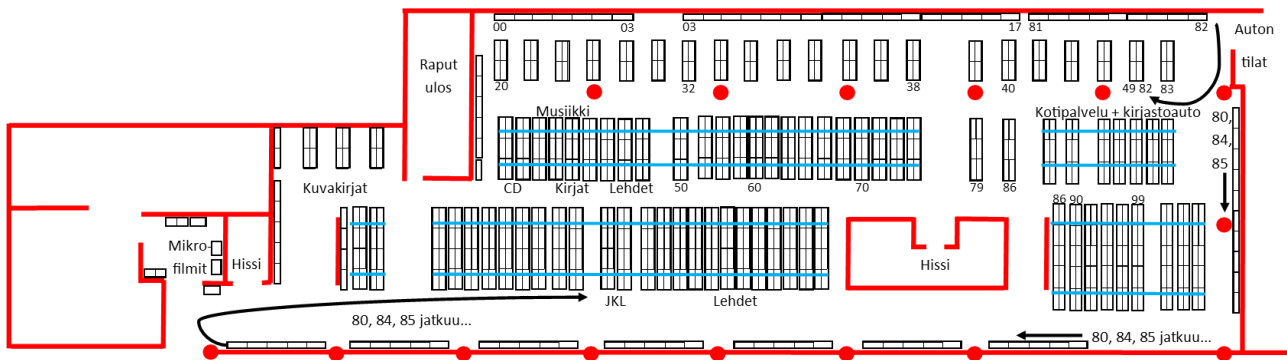
On kuitenkin aineistoja, joiden osalta lainadata ei kerro riittävästi. Esimerkiksi lehtien osalta asiakaskäyttö on hyvin paljon kirjastossa paikan päällä lukemista. Myöskään käsikirjaston käyttö ei näy missään tilastossa. Myös lainattavaa aineistoa selailaan, mutta ei lainata. Nämä aineistot ovat kuitenkin vain pieni osa kokoelmastamme, joten nämä tietyt poikkeukset huomioon ottaen voidaan lähteä siitä, että lainadata antaa riittävästi suuntaa.

Varastoaineiston kohdalla voidaan toki perustellusti kysyä sitä, onko kahdeksan vuotta (eli käytettävissämme oleva lainadata-ajanjakso) riittävän pitkä tarkastelujakso. Jos ajatellaan asiaa kollektiivisen kulttuurisen muistin kannalta, niin siinä mielessä alle kymmenen vuotta on erittäin lyhyt aika. Tähän dataan on kuitenkin tyytyminen.

Varaston järjestely

Jyväskylän pääkirjaston kellarissa oleva varasto on vuosien saatossa muotoutunut hyllyjärjestykseltään hieman sekavaksi. Se ei ole valtavan suuri ongelma, koska varasto on vain henkilökunnan käytössä. Perehdytyksen kautta henkilökunta kyllä nopeasti oppii varaston hyllyjärjestyksen knopit.

Suurempi ongelma kuitenkin on lasten- ja nuortenaineisto, joka on (kuvakirjoja lukuun ottamatta) sijoitettu hankalaan ja ahtaaseen tilaan. Kaiken lisäksi tila on väestösuoja, joka pitäisi hätätilanteessa saada raivattua nopeasti (72 tunnin sisällä) tyhjäksi. Alla olevassa karttakuvassa kyseinen tila on vasemmassa reunassa (hyllyjä ei ole piirretty).

Lanu-varastoaineisto pitäisi siis saada järjestettyä parempaan paikkaan. Lastenosastolaisilta tuli mielenkiintoinen idea: niteet voisi hyllyttää osastoista välittämättä, eli aineistolajin ja luokkanumeron mukaan. Ajatus lähti siitä, että varaston sarjakuvahyllyyn on jo vuosia sitten yhdistetty aikuisten ja lasten aineisto yksiin aakkosiin. Miksi sama ei voisi toimia muuallakin? Se voisi olla nopein ratkaisu lanu-varaston ongelmaan. Lanu-aineistoa on aikuisten aineistoon verrattuna sen verran vähän, että se ei tarkoittaisi montaa kirjaa per hylly.

Osastojen yhdistäminen varastossa olisi ennen kaikkea tilansäästötoimenpide. Se kuitenkin helpottaisi myös hyllytystä ja niteiden noutoa. Suurin osa varaston käyttöä on täsmähakua, eli sieltä noudetaan varauksia tai muuten jotain tiettyjä niteitä. Siksi sillä ei ole suurta merkitystä, miten varaston niteet on hyllytetty, kunhan siinä on selkeä logiikka.

Varastossa tehtävää kokoelmatyötä osastojen yhdistäminen sen sijaan hieman hankaloittaisi, ainakin jos sitä tehdään osastolähtöisesti. Todennäköisesti jatkossakin haluamme, että lanu-varastoaineistoa läpikäy siihen erikoistunut asiantuntija. Sama koskee myös musiikkiaineistoa, vaikka periaatteessa kaikkeen kokoelmatyöhön pätevät samat säännöt.

Osastot yhdistävä hyllytys haittaisi myös selailevaa hakemista. Esimerkiksi lasten runokirjoista joutuu silloin tällöin hakemaan jotain tiettyä runoa. Siinä tilanteessa olisi mukavaa, että kaikki lasten runokirjat olisivat lähellä toisiaan. Vaikka tällainen etsintätilanne onkin harvinainen, haluammeko hankaloittaa sitä? Vai tulisiko osastojen yhdistämisestä kuitenkin etuja, jotka voittavat haitat?

Varaston hyllyjärjestyksen muuttaminen tarkoittaa helposti valtavia hyllysiirtoja. Sellaiseen ei kannata ryhtyä, ellei ole pakko. Olisiko kuitenkin mahdollista toteuttaa käytännöllisempi hyllyjärjestys poistotyön yhteydessä? Parhaimmassa tapauksessa siirrot syntyisivät ikään kuin poistojen sivutuotteena.

Muutoksen aiheuttajat

Varastointi ja kaukolainaus

Shokkiuutinen-hankkeessa oli siis kaksi melko erillistä haaraa: 1) varastoinnin kehittäminen sekä 2) asiakastoimisen Varastokirjastokaukolainauksen kehittäminen. Erillisyydestään huolimatta nämä asiat kytkeytyvät yhteen siten, että varastointitarvetta voidaan ainakin osittain vähentää nojautumalla voimakkaammin kaukopalveluun.

Kirjaston yksi tehtävä on varmistaa tiedon saatavuus. Varastoa tarvitaan sellaisen aineiston säilytykseen, johon ei kohdistu kovin suurta kysyntää ja jota siksi ei kannata pitää avohyllyssä, mutta jonka poistamalla tiedon saanti vaikeutuu merkittävästi. Kysymys kuuluukin, että voidaanko tällainen harvemmin kaivattu aineisto "ulkoistaa" Varastokirjastoon?

Uuden kirjastolain myötä 2017 varaukset muuttuivat yleisesti maksuttomiksi. Jyväskylässä tämä tulkittiin koskemaan myös kaukopalvelua. Tämä oli merkittävä muutos ja käänne suhtautumisessa vähän käytetyn aineiston varastointiin. Kaukolaina Varastokirjastosta tulee asiakkaalle noudettavaksi suunnilleen yhtä nopeasti kuin tavallinen verkkokirjastossa tehty varaus (ainakin jos nide on jossain muualla kuin noutokirjastossa) ja hintakin on asiakkaalle sama 0€. Jos ja kun asiakastoiminen Varastokirjastokaukolaina etenee, ero normaalin varauksen ja kaukolainan välillä pienenee entisestään. Tiedon saanti ei siis juurikaan vaikeudu, vaikka nide olisikin Varastokirjastossa oman varaston sijaan.

Näin ollen tuntuu entistä mielekkäämmältä se vaihtoehto, että harvoin kaivattu aineisto siirretään Varastokirjastoon, mikä taas vapauttaa tilaa Jyväskylän kaupunginkirjaston varastossa. Tässä on myös valtakunnallinen hyöty: Varastokirjastosta nide on helpommin myös muiden kirjastojen kaukolainattavana koska Jyväskylän kaupunginkirjasto perii kaukolainoista maksun, toisin kuin Varastokirjasto. (Häviöinä tosin ovat asiakkaat niissä Keski-kirjastoissa, jotka perivät kaukolainoista maksun. Seutulainat Keski-kirjastojen sisällä kun ovat maksuttomia.)

Monessa muussakin suomalaisessa kirjastossa ollaan pienentämässä kokoelmia ja nojaututaan voimakkaammin Varastokirjastoon. Lienee siksi todennäköistä, että yhä useammin Varastokirjastossa on ihan oikeasti se viimeinen kappale. Suomessa painettu aineisto tosin pitäisi olla vapaakappalekokoelmissa säilytettynä, mutta vapaakappalekokoelmista kun ei yleensä (kauko)lainata, niistä ei ole apua tähän asiaan.

Tilakysymys

Jyväskylässä pääkirjaston tekninen käyttöikä on lähestymässä loppuaan. Peruskorjausta on odotettu jo pitkään ja jossain vaiheessa remonttia ei voi enää lykätä. Peruskorjauksen sijaan yksi vaihtoehto on myös kokonaan uudet tilat kirjastolle. Kaupungin kulttuurilaitoksia koskevaan suunnitelmaan on kirjattu, että pääkirjaston sijoituspaikasta tehdään päätös viimeistään vuonna 2025. Näin ollen on mahdollista, että kymmenen vuoden sisällä pääkirjasto on uusissa tai uusituissa tiloissa.

Uusissa tiloissa vuokratustannukset ovat suuremmat kuin vanhoissa. Tähänastisissa suunnitelmissa kirjaston tilat myös pienenisivät huomattavasti nykyisistä. Asiakastilojen pitää jatkossakin olla väljät ja viihtyisät, joten neliöiden nipistykseen pitää tapahtua henkilökunnan käytössä olevista tiloista.

Kirjaston johtoryhmässä varastoasiaa käsiteltiin 19.5.2021, ja pöytäkirjaan kirjattiin näin:

On tiedossa, että uuden/peruskorjatun pääkirjaston kokonaisneliömäärä tulee todennäköisesti olemaan huomattavasti pienempi kuin nykyinen. Jos neliöitä käytetään paljon varastoon, se on pois työtiloista ja asiakastiloista. Vaikka pääkirjasto pysyisi nykyisessä rakennuksessa, ei ole sanottua, että saamme pitää nykyisen varastotilan, sillä todennäköisesti tiloihin tulee myös muita käyttäjiä. Meidän on siis varauduttava tilan pienenemiseen.

Todettiin, että lain mukaan yleisellä kirjastolla ei ole pitkäaikaissäilytykseen liittyvää velvoitetta, ainoastaan tehtävä ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa.

Joryn näkemys on selkeä ja perusteltu. Käytännössä varautuminen varastotilan pienenemiseen tarkoittaa reippaiden varastopoistojen aloittamista mahdollisimman pian, jotta poistoja ehditään tehdä mahdollisimman paljon ennen muuttoa.

Jory keskusteli myös erillisen varaston mahdollisuudesta. Jyväskylän yliopiston kirjasto on siirtänyt suuren osan kokoelmastaan varastoon Kanavuoreen, Vaajakosken taakse. Samanlainen ratkaisu hieman houkutti

meilläkin. Logistiikan ja ehkä myös varastokokoelman ylläpidossa saattaisi olla mahdollista tehdä yhteistyötä yliopiston kirjaston kanssa. Kanavuoressa varastotilaa riittää, joten tässä vaihtoehdossa meidän ei tarvitsi tehdä kipeältä tuntuvia aineistopoistoja.

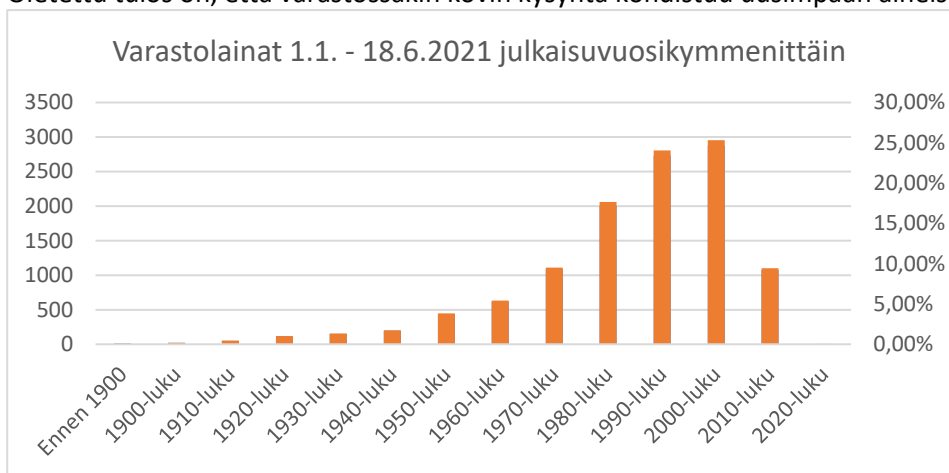
Tällaista vaihtoehtoa pohdittiin jo joitakin vuosia sitten Jyväskylän yliopiston ja JAMKin kirjastojen kanssa, mutta silloin idea hylättiin, kuten nytkin. Kanavuoren varasto maksaisi jotain sekin, teettäisi ylimääräistä työtä eikä kuitenkaan pystyisi tarjoamaan merkittävää etua verrattuna siihen, että aineisto on kaukolainattavissa Varastokirjastosta. Todennäköisesti nide ei saapuisi Kanavuoresta asiakkaalle juurikaan nopeammin kuin Kuopiosta.

Ja edelleen, kuten todettua, noin puolet varastoaineistosta on ollut vähintään 8 vuotta käyttämättä. Näin ollen lähtötilanteen kokoiselle varastolle ei ole tarvetta, ja varaston pienentäminen on mahdollista asiakaspalvelun siitä suuremmin kärsimättä. Mutta riittääkö pienentäminen puoleen? Kuinka pieneksi varaston voi kutistaa, että kirjaston kokoelma edelleen palvelee riittävän hyvin?

Lainataanko vanhoja niteitä?

Kokoelman ikä vs. lainaus

Tein hakuja varaston aineistosta ja vertailin varaston niteiden määrää ja lainoja vuosikymmenittäin. Oletettu tulos on, että varastossakin kovin kysyntä kohdistuu uusimpaan aineistoon:

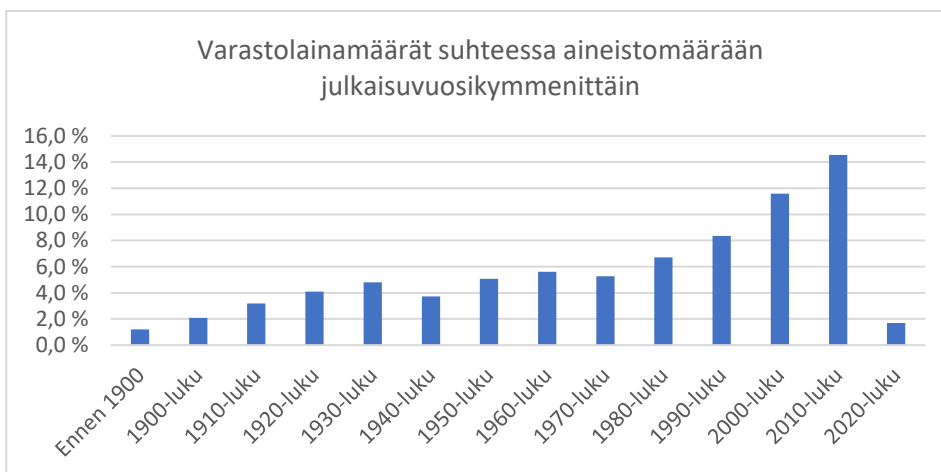
Alkuvuonna 2021 varastolainoista noin 59% on kohdistunut 90-luvulla julkaistuun tai sitä uudempaan aineistoon. Noin 14% varastolainoista on kohdistunut 60-luvulla julkaistuun tai sitä vanhempaan aineistoon ja vain alle 1% varastolainoista on kohdistunut yli sata vuotta vanhoihin julkaisuihin.

Entä minkä verran lainamääriin vaikuttaa se, että mitä on saatavilla? Tässä siis varaston nidemäärät samaan tapaan vuosikymmenittäin:

Taulukon yleisilme noudattaa hyvin paljon lainataulukkoa. Huomionarvoista on kuitenkin se, että vaikka 2000-luvulla julkaistuja niteitä on varastossa vähemmän kuin 1990-luvulla julkaistuja, 2000-luvulla julkaistuja on kuitenkin lainattu enemmän kuin 1990-luvulla julkaistuja.

Vielä jos nämä kaksi taulukkoa yhdistetään:

Vaikka uudempaa aineistoa on varastossa eniten, siihen kohdistuu myös nidemääriin suhteutettuna suurin kysyntä. 2020-luvun varastoniteisiin ei kohdistu kovin paljon kysyntää oletettavasti siitä syystä, että vastaavia niteitä on vielä avokokoelmassakin.

Verrattuna ylempiin graafeihin, tässä alkupään palkit ovat selkeästi korkeampia. Korkeammat palkit selittyvät vähäisellä nidemäärällä, jolloin pienetkin lainamäärät vaikuttavat. Siksi oikeastaan vanhimmalla aineistolla pitäisi olla nidemäärään nähden vielä selkeästi enemmän käyttöä, jotta niiden niteiden säilyttäminen meillä olisi hyvin perusteltua.

Tilastoa tosin hieman vääristää se, että vanhimmassa varastoaineistossa on prosentuaalisesti suurempi määrä ei-lainattavaa käsikirjastoaineistoa kuin uudemmassa. Nidemäärät ovat kuitenkin niin pieniä verrattuna kokonaisuuteen, että sillä ei ole suurta merkitystä.

Vertailu pääkirjaston avokokoelmaan

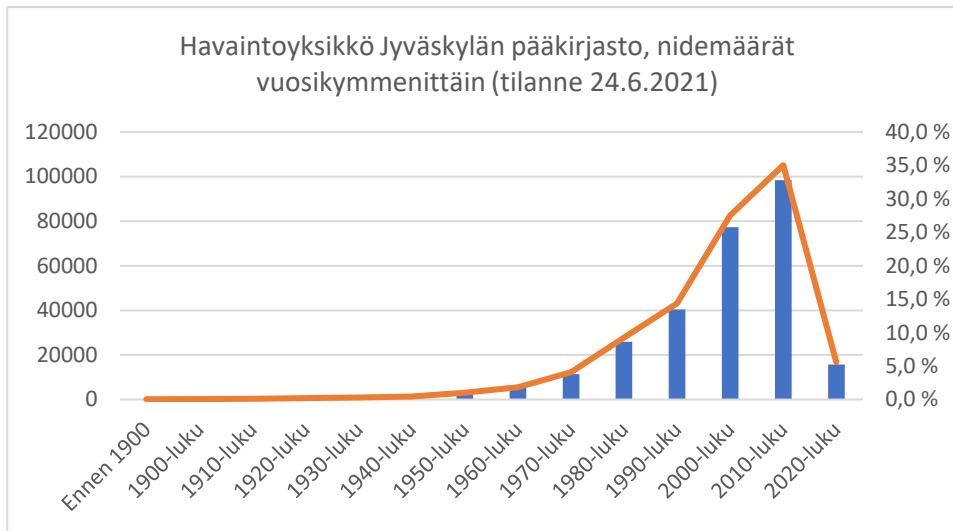
Varasto ja varastointipäätökset ovat tietenkin sidoksissa muuhun kokoelmaan. Siksi on mielenkiintoista verrata varastoaineiston ajallista jakaumaa pääkirjaston avokokoelmaan. Kelluva kokoelma tekee omat

hankaluutensa tällaisissa hauissa, mutta onneksi haun voi kohdistaa havaintoyksikön mukaan. Tein haun, jossa rajasin pois varasto- ja kotiseutukokoelma-sijainnit sekä lehtijulkaisut. Tuloksessa ovat mukana myös pääkirjastosta lainatut, lainassa olevat niteet, eli ei pelkästään pääkirjastossa paikalla olevat.

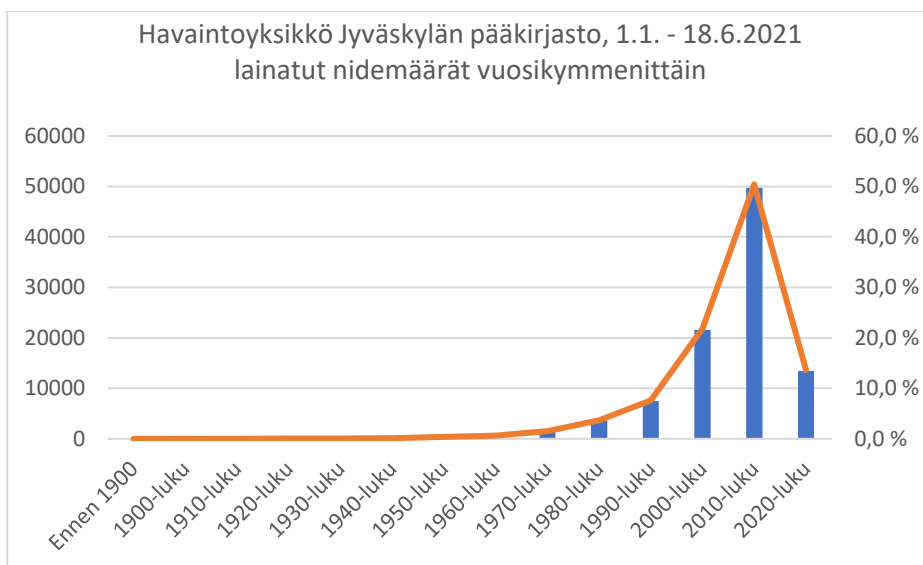
Hakutulokseen tulee valitettavasti jonkin verran vääriä osumia:

- uusintajulkaisuja, joissa kuvailutiedoissa alkuperäinen julkaisu vuosi
- jos nimekkeen teos on meillä varastossa mutta muualla avohyllyssä, se varastonide tulee hakutulokseen.

Lukemat eivät siis ole täysin paikkansa pitäviä, mutta suuntaa antavia silti. Ja koska virheet koskevat kaikkia vuosikymmeniä, niiden keskinäinen vertailu on mielekästä.

Painotus on uudessa aineistossa, niin kuin pitääkin, eli noin 68 prosenttia pääkirjaston avokokoelmasta on julkaistu vuonna 2000 tai sen jälkeen. Kääntäen: noin kolmasosa eli lähes 90 000 avokokoelmamme nidettä on ennen vuotta 2000 julkaistuja (avokokoelman kokonaismäärä 280 000). 2010 julkaistuja ja sitä uudempia avokokoelmastamme on vain 40% (115 000 nidettä). Tuoreempikin avokokoelma voisi olla, varsinkin kun katsotaan lainatilastoa:

Alkuvuoden otannan mukaan siis avokokoelmasta lainataan pääasiassa enintään 20 vuotta vanhaa aineistoa. Vain 14% avokokoelman lainoista tulee niteistä, jotka on julkaistu viime vuosituhanella, toisin

sanoen yli 20 vuotta vanhoja. Tänä vuonna avokokoelmasta lainatuista noin 64% on julkaistu vuonna 2010 tai sen jälkeen.

Tulokset ovat sikälkin odotettuja, että kirjastossa uusi aineisto on enemmän tyrkylä kuin vanha. Meillä on uutuus- ja viikkolainaosastot, joiden aineistoa pidetään houkuttelevasti esillä. Muutkin esille nostetut teokset ovat yleensä uudehkoja. Asiakkaat tekevät löytöjä myös tänään palautetuista, joten senkin takia uudehkot kiertävät paremmin kuin hyllystä haettavat vanhemmat teokset.

Ja vielä kun suhteutetaan nidemäärät ja lainat:

Hämmästyttävän korkea on tuo 2020-palkki: tällä vuosikymmenellä julkaistuista niteistä 85,9% on ollut lainassa alkuvuoden 2021 aikana. Kysyntä todellakin kohdistuu uutuusaineistoon. Nämä taulukot antavat mielestäni oikeutuksen sille, että vanhempaa aineistoa voisi reippaammin siirtää varastoon tai jopa poistaa ja siirtää Varastokirjastoon.

Myönnän kuitenkin, että tämä pikatutkimus on turhan lyhyt otannaltaan. Korona-ajan rajoitukset kirjaston käytössä myös hankaloittavat datan vertailtavuutta eri vuosien välillä.

Benchmarking

Verrokkikaupungit

Varastointiratkaisut eri kirjastoissa ovat hyvin vahvasti sidoksissa kunkin kirjaston tiloihin, kirjastoverkkoon ja historiaan. Siksi yhdessä kirjastossa toimiva varastointimalli ei ole koskaan sellaisenaan siirrettävissä toiseen kirjastoon. Tässä hankkeessa kuitenkin oli tarkoitus tarkastella varastointikysymyksiä hyvin avoimesti, sillä mahdollisten uusien kirjastotilojen ansiosta Jyväskylässä voi olla edessä radikaalejakin muutoksia kokoelman esillepanossa. Sen takia ilman muuta on järkevää ja tarpeellista tarkastella verrokkikaupunkien varastointia ja kerätä ideoita erilaisista ratkaisuista.

Heti hankkeen aluksi tiedustelin verrokkikaupungeista heidän varastojensa kokoa. Lukemat eivät ole täysin vertailukelpoisia, esimerkiksi Joensuun luvuissa ei ole mukana äänitteitä. Tällaiseen suuntaa antavaan vertailuun lukemat ovat kuitenkin tarpeeksi tarkkoja.

	Tampere	Turku	Jyväskylä	Pori	Kouvola	Joensuu
Varasto(t)	199719	178603	145598	78800	67121	65536
Koko kokoelma	937301	893000	757607	497000	557303	678489
Varaston %-osuus	21,3 %	20,0 %	19,2 %	15,9 %	12,0 %	9,7 %

Tampereella ja Turussa on suuret kokoelmat ja myös varastot. Tähän lienee useampikin syy. Ensinnäkin suuremmissa kaupungeissa riittää kysyntää monenlaiselle aineistolle, mikä lisää varastointitarvetta. Toiseksi sekä Turku että Tampere ovat kehittämiskirjastoja ja kirjastokimppojensa suurimpia yksiköitä, jotka ovat kenties ottaneet kokoelmavastuuta koko kimpan laajuisesti. Vastaavasti Jyväskylässä kokoelmaohjeissa pienennettiin maakunnallista roolia silloin kun maakuntakirjastostatus menetettiin.

Toisaalta: myös Joensuu on kehittämiskirjasto. Kouvolassa ja Joensuussa ovat tämän otannan pienimmät varastot koko kokoelmaan verrattuna. Jos Jyväskylän varasto pienennettäisiin 70 000 niteeseen eli nidemäärältään puoleen lähtöhetkestä, olisi Jyväskylän varaston prosenttiosuus koko kokoelmasta suunnilleen samassa Joensuun kanssa.

Pääkaupunkiseudulla varastointi on hoidettu hyvin poikkeuksellisesti muihin paikkakuntiin verrattuna. Helmet-kirjastoilla on yhteiset varastot: Pasilassa kirjoille ja Tikkurilassa musiikkiaineistolle. Näin ollen pääkaupunkiseudun kuntia ei ole mahdollista ottaa tähän vertailuun.

Case Hämeenlinna

Hämeenlinnassa toteutettiin pääkirjaston peruskorjauksen yhteydessä erittäin mielenkiintoinen varastoratkaisu. Inspiraatiota otettiin tanskalaisesta Herningin kirjastosta, jossa 90 prosenttia kirjaston aineistosta on maan alla olevassa kerroksessa. Sisääntulokerroksessa on ainoastaan lasten aineistoa sekä nostoja alemmasta kerroksesta. Pohjakerros on asiakkaiden omatoimisesti käytettävissä.

Hämeenlinnan pääkirjastossa samantyyppinen idea toteutettiin avaamalla varastotila asiakkaille. Tila sisustettiin asiakaskäyttöön sopivaksi, perinteisen kirjaston tyyliin. Tilalle keksittiin vielä oiva nimi, Jemma, mikä on huomattavasti kutsuvampi ja houkuttelevampi kuin varasto. Ja oikeastaan Jemma ei olekaan varasto, vaan kokoelman vanhempi osa. Hyvä artikkeli Jemmasta täällä:

<http://kirjastolehti.fi/artikkelit/jemma-lisaa-kirjan-kayttoikaa/>

Hämeenlinnan Varpu Vallbackalta saamieni tietojen mukaan:

Pääkirjaston aikuisten kirjakokoelma 122000 nidettä, joista Jemmassa 46000 nidettä

Pääkirjaston lasten ja nuorten kirjakokoelma 46000 nidettä, joista Jemmassa 9000 nidettä

Pääkirjaston musiikkiäänitteet 19000 nidettä, joista Jemmassa 5000 nidettä

Näin ollen Hämeenlinnan ratkaisu poikkeaa sikäli merkittävästi Herningin kirjaston mallista prosenttiosuuksien suhteen. Hämeenlinnassa reilusti alle puolet aineistosta on Jemmassa, kun Herningissä kellarikerroksessa on 90 % aineistosta.

Oli miten oli, mielestäni Hämeenlinnan Jemma on erittäin mielenkiintoinen ja hyvin palvelumuotoiltu varastoratkaisu. Se innostaa vakavasti tutkimaan avovaras-ton toteuttamismahdollisuuksia myös meillä. Jyväskylässä isotkin muutokset tilojen suhteen ovat mahdollisia tai jopa todennäköisiä väistämättä lähestyvän pääkirjaston peruskorjauksen tai muuton takia.

Musiikin lähivarasto -toimintamalli

Jyväskylän kaupungin pääkirjaston kalustusta uusittiin vuosina 2018-2019. Siinä yhteydessä musiikkiosastolle saatiin komea ja käytännöllinen lähivarastohyllykkö. Hyllykössä on laatikot CD-levyjä varten, joten siihen mahtuu hyllymetriä kohden moninkertainen määrä levyjä avohyllyyn verrattuna. Kesäkuussa 2021 hyllykössä oli n. 18 000 CD-levyä. (Vrt. pääkirjaston musiikkiosastolla paikalla n. 24 000 CD-levyä, joista noin 7000 varastossa. Asiakkaiden omatoimisesti selattavasta musiikkiäänitekokoelmasta yli puolet on lähivarastohyllyssä.)

Tässä lähivarastohyllykössä olevat levyt kelluvat, eli jos sieltä lainattu levy palautuu jonnekin toiseen yksikköön, se jää sinne. Lähivarastoon hyllytettävät niteet pitää erikseen kirjastojärjestelmässä ”palauttaa lähivarastoon”. Lähivarastoon siirtäminen ei siis ole samalla lailla pysyvä ratkaisu kuin varastoon siirtäminen.

Tarkoituksena on, että musiikin lähivaraston avulla avohyllyt saadaan pidettyä väljinä ja houkuttelevina. Lähivarastossa taas kaikki CD:t ovat yksissä aakosissa, mistä on tullut asiakkailta kiittävää palautetta: on kuulemma helpompi löytää siten kuin luokan mukaan hakemalla. Tavoitteena on myös siirtää kaikki musiikki-CD:t pois kellarivarastosta, jolloin kaikki musiikkiäänitteemme olisivat asiakkaiden omatoimisesti haettavissa.

Musiikin lähivarasto -toimintamalli on siis koettu toimivaksi. Voisiko saman idean laajentaa myös muuhun aineistoon ja vaikkapa kaikille osastoille koko pääkirjastoon? Voisiko kellarivaraston korvata lähivarastolla?

Musiikkiosastollakaan avovarastoratkaisu ei koske kaikkia aineistolajeja. Kirjoja ja nuotteja ei saa pakattua liukuhylyihin yhtä tiiviisti kuin CD-levyjä, joten tällainen tiivishyllyidea ei säästä tilaa yhtä tehokkaasti muissa aineistolajeissa. Siksi musiikkiosastollakin on valitettavasti suuri määrä nuotteja ja kirjoja varastossa, jonne asiakkaat eivät itse pääse.

Lisäksi: siirtäminen varsinaiseen varastoon on kelluvaa lähivarastoa parempi vaihtoehto niiden niteiden kohdalla, joiden ei haluta päätyvän avohyllyihin. Perinteisessä kirjastovarastoinnissa tilanne on juuri niin: kerran varastoon siirretty nide saisi lainauksen jälkeen mielellään automaattisesti palautua varastoon takaisin. Näistä syistä musiikissa käytetty lähivarasto-toimintamalli ei sovellu kaikille aineistolajeille ja osastoille eikä varsinaisen varaston korvaajaksi.

Varaston palvelumuotoilu

Varastosta kirjaston palveluvaltti?

Yksi Shokkiuutinen-hankkeen tavoitteista oli varastokokoelman palvelumuotoilu ja asiakastarpeiden selvittäminen. Käytännössä asiakkaiden pitäisi paremmin tietää, mikä on kirjaston varasto. Olisiko jopa mahdollista tehdä kirjaston varastosta palveluvaltti?

Suuren varastokokoelman etuna asiakkaan kannalta on tietenkin se, että siellä on paljon aineistoa iloisesti löydettäväksi. Pääsääntöisesti varastoaineisto on myös rekisterissä, eli löydettävissä verkkokirjastohaualla.

Tätä tilanteessa on kuitenkin vielä parantamisen varaa. Osa varastoniteistä on puutteellisesti kuvailtu ja asiasanoitettu, minkä takia teokset eivät tule hakutuloksiin. Kansikuvien puuttuminen teostiedoista vähentää varastoaineiston houkuttelevuutta. Kansikuva on usein myös tärkeää infoa tiedonhakijalle. Varastossamme on myös paljon aineistoa, jota suurin osa asiakkaistamme ei osaa kaivatakaan. Esimerkiksi kuinkahan moni asiakkaistamme tietää, että aikakauslehtiä säilytetään kirjastossa vuosikausia? Toisaalta osa varastoaineistosta on sellaista, joka ilman muuta kuuluisikin mieluummin muualle, esimerkiksi Varastokirjastoon.

Yksi hyvä lääke näihin ongelmiin on varaston pienentäminen. Kun varastosta poistetaan huonosti kiertävää aineistoa, todennäköisesti myös puutteellisesti kuvailtujen määrä pienenee. Laajamittaiseen takautuvaan kuvailutietojen täydentämiseen tuskin on missään vaiheessa resurssia. Jos kuitenkin poistoharkinnassa ollut nide päätetään säilyttää kokoelmassamme ja samalla huomataan puutteita kuvailussa, nuo puutteet kannattaa ilman muuta korjata.

Varastokokoelmaa voitaisiin myös nostaa aktiivisemmin esille kirjastotilassa ja sosiaalisessa mediassa. Palautetut varastoniteet voisivat odottaa hyllytystä asiakastilassa ja/tai asiakkaiden ihasteltavaksi ja lainattavaksi voitaisiin tuoda varaston aarteita. Näitä aarteita voisi jakaa myös somessa, mieluiten säännöllisesti ja jollakin osuvalla hashtagilla. Verrokkina: Kirjavarasto-niminen Instagram-tili, joka postaa kuvia Pasilan kirjaston tiloissa toimivan Helmet-alueen yhteisen kirjavaraston helmistä (esimerkiksi #marmorimaanantai-hashtagilla kuvia kirjoista, joiden kansipaperit on marmoroitu).

Kellarivarastossa on joskus järjestetty opastettuja kierroksia, jotka ovat keränneet jonkin verran kiinnostusta. Opastuksen voisi toteuttaa myös ”etäkierroksena”, eli tallennettuna tai live-varastoesittelyvideona. Näillä keinoilla saataisiin mainostettua kirjaston varastoa ja sen aarteita, mikä taas parantaisi asiakkaiden kirjastotietoisuuden tasoa. Kierroksia voi hyödyntää myös palvelumuotoilun välineenä, eli kerätä samalla asiakaspalautetta ja ideoita varastoon liittyen.

Jos taas sitten jossain vaiheessa – uusissa tiloissa – varasto onkin asiakastilassa ja kooltaan ja koostumukseltaan erilainen, se vaatiikin ihan uudenlaisen konseptin ja palvelumuotoilun. Tavoitteena täytyy olla, että ainakin vakiasiakas pystyy päättelemään tai arvaamaan ilman verkkokirjastosta tarkistamista, mistä kohtaa kirjastoa kannattaa lähteä mitäkin teosta hakemaan.

Pitkän hännän arvo

Edellä esitetyt vuosikymmenittäin järjestetyt graafit ovat hyviä esimerkkejä tilastotieteessä käytetystä käsitteestä ”pitkä häntä”. Esimerkiksi verkkokaupassa – toisin kuin kivijalkakaupoissa – voidaan pitää tarjolla laajaa tuotevalikoimaa ja myös vähän myyviä tuotteita. Tämä vähän myyvä osuus on pitkä häntä, graafin muodon mukaisesti. Myös kirjaston kokoelmassa on pitkä häntä, eli suuri joukko niteitä, joita lainataan erittäin harvoin, jos ollenkaan. Suuri periaatteellinen kysymys on, että minkä verran sitä häntää pitäisi trimmata.

Jos alkuvuonna lainatuista varastoniteistä 14% oli julkaistu 1960-luvulla tai sitä ennen, niin onko se paljon vai vähän? Tai miten arvotetaan se, että 1920-luvulla julkaistuja varastoniteitä lainattiin 115 kappaletta?

Asiakkaat yleisesti arvostavat laajaa valikoimaa. Kirjaston asiakas voi suuressa kirjastossa luottaa siihen, että hänelle löytyy teos lähes aiheesta kuin aiheesta. Myös kirjaston henkilökuntaa ilahduttaa, jos pystymme tarjoamaan asiakkaalle jotain sellaista, mitä ei kovin helposti muualta saa.

Kirjastossa hyllytila on kuitenkin rajallinen. Johonkin kohtaan on siis vedettävä raja. Rajan paikan määrittelyssä edellä esittämäni graafit antavat suuntaa. Lainamääriä voidaan tutkia myös aineistolajeittain tai kirjastoluokittain ja kohdistaa poistoja sen mukaisesti. Loppujen lopuksi kuitenkin mielekkäintä on tehdä poistoja nimeke- ja nidekohtaisesti, koska aina lopulta kyse on yksittäisestä teoksesta ja niteestä ja siitä, onko sille kokoelmassamme tarvetta.

Pitkän hännän katkaisukohta määrittyy siis useimmissa tapauksissa niteen edellisen laina-ajankohdan mukaisesti. Esimerkiksi niin, että jos nide ei ole lainattu x vuoteen, se otetaan poistoharkintaan.

Varastoon siirtäminen vähentää niteen lainaamista

Kiertolukujen ero avokokoelman ja varaston välillä on hätkähdyttävä. Aikuisten tietokirjojen lainausluvut pääluokittain ajalta 19.7.2020-17.7.2021 kertovat, että pääkirjaston avokokoelmassa mediaanikiertoluku on 236%, varastossa taas 1,7%. 100% tarkoittaisi sitä, että tarkastelujoukon niteitä on lainattu tasan yhtä monta kertaa kuin mikä on niteiden lukumäärä. Mutkat suoristaen: avokokoelman niteitä on siis lainattu vuoden aikana keskimäärin ainakin kaksi kertaa. Varastossa hyvä, jos kahta sadasta.

Onko varastosiirto niteen kuolemantuomio? Varastoniteiden alhainen kiertoluku ei ole ihme sikäli, että varastoon siirtämisen yksi tärkeimmistä syistä on juuri lainaamattomuus. Niteet ovat siis kiertäneet huonosti jo ennen varastoon siirtämistä. Lisäksi mittaushetkellä varaston umpikuolleiden niteiden määrä oli todella suuri, mikä tietenkin romahduttaa kiertolukukeskiarvon. Kunhan varastosta saadaan poistettua ei-koskaan-Aurora-aikaan kiertäneet, varastonkin kiertoluvut hieman nousevat.

Silti: varastoon siirtäminen yleensä vähentää niteen lainaamista. Varastonide ei osu vahingossa lainaajan silmään, vaan se pitää hakemalla hakea verkkokirjastosta ja siihen pitää tehdä varaus. Varastokirjoja harvemmin vinkataan tai nostetaan esille kirjastotilaan.

Varaston ja avokokoelman suhde

Varastointikäytännöillä voidaan vaikuttaa myös siihen, minkälainen avokokoelma on. Hyvä esimerkki tästä on Hämeenlinnan pääkirjasto, jossa yli kymmenen vuotta vanhat niteet pääsääntöisesti sijoitetaan Jemmaan. Näin "varsinaisen kirjastosalin" hyllyjen sisältö pysyy erittäin tuoreena.

Niteen ikä yhtenä varastointiperusteena olisi melko helppo keino pitää avokokoelma ajan tasalla ja houkuttelevana. Kuten aiemmin esittelemistäni tilastoista näkyy, pääkirjaston avokokoelmasta lainataan lähinnä uutta aineistoa: ainoastaan 14 % alkuvuonna 2021 lainatuista niteistä oli yli 20 vuotta vanhoja.

Avokokoelman ajallisella syvyydellä on kuitenkin perusteensa, varsinkin, jos asiakkaat eivät pääse omatoimisesti hakemaan varastosta vanhempia teoksia. Samoin jos vanha nide kiertää, sitä on turha piilottaa varastoon ja aiheuttaa näin asiakkaille hidasteita ja henkilökunnalle lisätöitä. Huonosti kiertävä nide sen sijaan yleensä kannattaa poistaa tai siirtää varastoon.

Jyväskylän kaupunginkirjaston varastointiohjeissa on ollut suositus, että kysytyjen nimekkeiden niteitä siirretään varastoon yksi kappale turvaan. Jos avokokoelmassa olevat niteet tulevat puhki luetuiksi, niin varastonide pysyy pidempään lainakunnossa.

Tämä ei kuitenkaan ole ihan ongelmaton käytäntö. Jyväskylän kaupungin pääkirjastossa on kaunokirjoissa noin pari sataa nimekettä, joista on nide sekä varastossa että avokokoelmassa ja kumpikaan niistä ei ole kiertänyt viiteen vuoteen. Tulevaisuutta ja niteiden tulevaa käyttöä on tietenkin vaikea ennustaa. Tämä hakutulos kuitenkin osoittaa, että tällaiset varastosierrot saattavat olla turhaa työtä.

Varastoniteet ovat yhtä lailla lainattavissa kuin muutkin niteet. Nide ei siis siinä mielessä ole varastossa sen paremmassa turvassa kuin muuallakaan. Asiakkaan punaviinilasi voi kaatua varastoniteen päälle yhtä lailla kuin avohyllystä lainatun.

Kysytyjen nimekkeiden siirtäminen varastoon on kyseenalaista myös siksi, että se vaikeuttaa niteen saatavuutta, kuten jo yllä totesin. Jos nimekkeen niteet kiertävät, eikö niiden paikka ole avokokoelmassa? Tällainen ”turvasiirtokäytäntö” tekee myös koko varastosta käsitteellisesti epämääräisen. Selkeämpää olisi, että varastossa olisi vain sellaisia nimekkeitä, joita ei kirjastossa muuten ole.

Tästä päästään rajaukseen, että varasto voisi tai sen kannattaisi olla nimenomaan viimeisten kappaleiden varasto. Tällainen raja selkeyttäisi varastointikäytäntöjä monessakin mielessä. Samalla päästäisiin siitä ongelmasta, että hyllyvarauslistalle tulee varastoniteita, vaikka pääkirjastolla olisi vastaava nide myös avohyllyssä. Viimeisen kappaleen kriteeri myös vähentäisi varastointia, mikä on yksi tärkeimmistä tavoitteista Shokkiuutinen-hankkeessa.

Avovarasto asiakastiloihin?

Avovarastokonsepti Hämeenlinnan Jemman tai Herningin tapaan on houkutteleva ajatus. Minkä kokoinen varastokokoelma voisi olla asiakastiloissa? Miten sen kannattaisi olla esillä?

Kuvitellaan kaksipuolinen kirjahylly, jossa on

- 90 cm leveät hyllylevyt
- yhdessä hyllyvälissä on 6 hyllylevyä
- hyllyssä on neljä hyllyväliä puolellaan eli yhteensä 8 hyllyväliä eli 48 hyllylevyä
- jokaiselle hyllylevylle hyllytettynä 70 cm kirjoja
- oletetaan, että kirjan keskimääräinen paksuus on 2 cm

Jos yllä kuvatulla tavalla hyllytettäisiin 20 000 kirjaa, tarvittaisiin 12 kpl tuollaisia kaksipuoleisia hyllyjä. (Laskutoimitus: 40 000 cm / 70 cm / 6 / 8.) Tällä laskutavalla voi hahmotella, että kuinka paljon varastokokoelma veisi tilaa, oli se sitten asiakastiloissa tai vain henkilökunnan käytettävissä.

Liukukiskoilla siirrettävät tiivishyllyt säästävät jonkin verran tilaa. Asiakaskäytössä ne ovat kuitenkin ongelmallisia. Pienen kokoelman kohdalla ne voivat vielä toimia, esimerkiksi pääkirjastolla on jo nyt käytössä tiivishyllyt 3. kerroksessa musiikin lähivarastossa ja 1. kerroksessa lehtiosastolla. Tiivishyllykköä voi käytännössä käyttää vain yksi henkilö kerrallaan. Suuremmalla varastokokoelmalla olisi niin paljon käyttöä, että jo tämä olisi merkittävä haitta käytettävyydelle. Siksi en kannata tiivishyllyjen käyttöä asiakastiloissa isommassa mittakaavassa. Saatava pieni tilahyöty ei voittaisi haittoja.

Yllä kuvatun laskentatavan mukaan: jos varastokirjoja olisi 70 000, eli noin puolet Shokkiuutinen-hankkeen varastoniteiden lähtötilanmäärästä, hyllyjä tarvittaisiin 42 kpl. Vertailun vuoksi: pääkirjaston aikuistenosaston avokokoelmassa on tietokirjoja hyllyssä suunnilleen tuo 70 000 nidettä. Ei siis tunnu kovinkaan realistiselta, että varaston pienentäminen lähtötilanteesta puoleen riittäisi siihen, että varasto voitaisiin tai kannattaisi sijoittaa asiakastiloihin.

Hämeenlinnan Jemmassa on niteitä jonkin verran yli 60 000. Tämä on melkoinen satsaus tilamielessä. Jemma ei olekaan samassa mielessä varasto kuin Jyväskylässä, joten oletuksena on, että Jemmalla on enemmän asiakaskäyttöä kuin Jyväskylän varastolla olisi, jos se avattaisiin asiakkaille.

Varaston palvelumuotoilu -työpaja

Shokkiuutinen hankkeen toinen työntekijä Anne Koivisto järjesti 3.9.2021 palvelumuotoilun välineitä hyödyntävän työpajan. Tarkoituksena oli profiloida varaston käyttäjiä ja palveluja. Työpajaan osallistui yhteensä 6 kirjaston henkilökunnan jäsentä. Henkilöt oli jaettu kahteen ryhmään, joista ensimmäinen katsoi aihealuetta verkkopalveluiden näkökulmasta ja toinen fyysisten kirjastokävijöiden näkökulmasta.

Työpajassa hahmottelimme esimerkiksi kuvitellun asiakkaan palvelupolkua, kun hän haluaa saada lainattua aineistoa, jota ei löydy avokokoelmastamme. Listasimme erilaisia kipupisteitä ja toisaalta kehityskohteita varastointiin liittyen.

Työpajan aikana käytiin paljon hyvää keskustelua ja kirjattiin ajatuksia ylös. Ehkäpä konkreettisin ja pisimmälle viety asiakaspalvelua parantava idea liittyi aikakauslehtiin. Lehtilukusalissa voisi/pitäisi olla lehtikohtaisesti merkinnät, että vanhoja vuosikertoja on varastossa. Samassa yhteydessä voisi olla QR-koodi verkkokirjastosaatavuuteen.

Virtuaalinen varasto -idea/demo

Jyväskylän kaupungin pääkirjaston tiloista on tehty 360°-kuviin perustuvia verkkoesittelyjä: https://roundme.com/@kirjasto_kauno. Miksei siis myös varastosta? Varastossa otetuista 360°-kuvista asiakas näkisi, että mitä kaikkea varastossamme onkaan. Tätä ideaa lähdin kehittämään jo hankkeen alkuvaiheessa, siis jo ennen palvelumuotoilutyöpajaa.

Tein demoversion varastolehdistä: <https://roundme.com/tour/730895/view/2302356/>. Lisäsin linkit vastaavien lehtien kohdalle Suomen Kuvalehden ja Kotilieden digitoituihin vuosikertoihin. Vanhimmat vuosikerrat vuoteen 1939 asti ovat Kansalliskirjaston verkkopalvelussa vapaasti luettavissa.

Suurin hyöty tällaisesta virtuaalisesta kirjastosta olisikin juuri näiden digitoitujen aineistojen kohdalla. Asiakas pääsisi paitsi näkemään, mitä varastossa on, myös selaamaan syvällisemmin. Tarvittaessa asiakas saisi haluamansa teoksen myös ihan oikeasti käsiinsä varaamalla tai pyytämällä henkilökunnalta.

Tässä käytetyssä RoundMe.com-palvelussa on ilmaiseksi mahdollista ladata ainoastaan 15 kuvaa viikossa. Google Street View -alustalla tällaista rajoitusta ei ole. Street View – sovellukseen ladattavia kuvia suositellaan otettavaksi noin metrin välein, jotta ohjelma osaa yhdistää kuvat niin, että kuvien välillä pystyy navigoimaan. Tällä tavalla voisi ehkä olla mahdollista toteuttaa autenttisempi ”hyllyjen välissä kävely” -vaikutelma. Mutta sinne taas ei pysty samalla lailla tallentamaan linkityksiä digitoituun aineistoon.

Jos tällaista virtuaalista varastoa lähdetään toteuttamaan, se kannattaa tehdä vasta sitten, kun varastosta on turhat siivottu pois. Toisaalta mikäänhän ei estä vähän tuunaamasta kuvaa varten. Jos asiakkaita ei edelleenkään päästettäisi varastoon omatoimisesti hyllyjä selaamaan, ei olisi väliä, vastaako kuva täysin todellisuutta. Varaston aineistosta voisi jopa rakentaa ”kulliskirjaston”, jossa niteet voisivat olla kannet eteenpäin, niin näkyisivät paremmin. Kuviin sijoitetuilla painikkeilla saisi lisätietoja ja linkityksiä verkkokirjastoon ja muihin tietolähteisiin.

Asiakastoiminen kaukolainaus Varastokirjastosta

Shokkiuutinen-hankkeen toinen puoli tähtäsi asiakastoimisen kaukolainauksen kehittämiseen. Projektisuunnittelija Anne Koiviston johdolla Keski-Finna-verkkokirjastoon lisättiin Varastokirjasto-välillehti, jonka kautta asiakas pääsee omatoimisesti tekemään kaukolainapyynnön Varastokirjaston aineistoon.

Tässä yhteydessä kirjastojärjestelmäämme lisättiin uusi Kaukolainaus-moduuli ja entisestä WebKake-kaukolainausjärjestelmästä luovuttiin. Käytettävyys parani monessakin mielessä, ja asiakasnäkökulmasta suurin etu oli se, että kaukolainat tulivat näin asiakkaan nähtäville verkkokirjastoon.

Hyvin todennäköisesti tämä madaltaa asiakkaiden kynnystä tehdä kaukolainapyyntö Varastokirjaston aineistoon. Se taas käy hyvin yhteen sen kanssa, että me varmistamme meiltä poistettavan aineiston saatavuuden Varastokirjastosta. Jatkossa tulemme siis hyödyntämään Varastokirjaston palveluja entistä enemmän.

Asiakastoimisen kaukolainauksen kehittäminen jatkuu edelleen. Tavoitteena on järjestelmäriippumaton kaukolainamalli. Shokkiuutinen-hankkeessa Koivisto teki asiasta esiselvityksen ja todennäköisesti vuonna 2022 Varastokirjaston Airut-hanke jatkaa kehitystyötä yhteistyössä tiettyjen kirjastojärjestelmien kanssa.

Kuvailutietojen parantaminen

Kokoelmassamme on melko paljon puutteellisesti kuvailtua aineistoa. Suurin osa näistä tietueista on atk-lainauksen alkuajoilta, jolloin tiedonhaun mahdollistamista tärkeämpää oli saada niteen ylipäänsä rekisteriin. Näissä tietueissa ei ole esimerkiksi asiasanoja, joten tiedonhaku niiden avulla ei ole kattavaa. Yksi helppo tunnusmerkki puutteellisesti kuvailulle tietueelle on suuraakkosin kirjoitettu teoksen nimi. Nämä ns. ”tikkutietueet” ovat 1980-luvulla käytössä olleen KILAVA-kirjastojärjestelmän ajoilta.

Alkuperäisessä hankekuvauksessa oli ajatus, että Shokkiuutinen-hankkeessa selvittäisiin ja parannettaisiin varastoidun aineiston kuvailun tasoa. Hankkeen aikana melko nopeasti kuitenkin selvisi, että tähän ei tässä vaiheessa kannata kovin paljon satsata. Varastosta tullaan poistamaan niin paljon niteitä ja sitä kautta myös nimekkeitä/tietueita, että mahdollista täydentävää kuvailua kannattaa miettiä vasta sitten, kun varaston suursiivous on tehty. Jos tässä suursiivouksessa tulee vastaan nide, joka halutaan edelleen säästää kokoelmassamme, se kannattaa siinä vaiheessa kuvailla paremmin. Puutteellisesti kuvailtua nidettä ei kannata varastossa pitää.

Tikkutietueita ei pysty kirjastojärjestelmästämme hakemaan, mutta asiasanattomat pystyy. Jossain vaiheessa ilman muuta nämä kannattaa hakea ja korjata nykystandardin mukaisiksi. Puutteellisesti kuvailtuja niteitä meillä on valitettavasti avokokoelmassakin, eli tämä ei ole pelkästään varastoaineiston ongelma.

Vieraskielisten teosten varastointi

Tähän asti meillä on varastoitu vieraskielisiä teoksia lähinnä vain erikoistapauksissa, esim. Jyväskylää koskevia teoksia. Varastointiohjeissa onkin ollut nyrkkisääntönä ”vain suomenkielistä”. Onko tälle säännölle kuitenkaan perusteita?

Vieraskieliset tietokirjat hyllytetään avokokoelmassa luokan mukaan, suomenkielisten sekaan. Moni äidinkieleltään suomenkielinen asiakas lukee englanninkielistä kirjallisuutta sujuvasti ja mielellään. Jos englanninkielinen teos voi olla avokokoelmassa suomenkielisten seassa ja se palvelee suomenkielisiä asiakkaita siinä missä muutkin saman hyllyn teokset, miksi kohtelisimme teosta varastoinnin suhteen eri tavalla?

Usein jostain tietystä aiheesta ei ole suomeksi kirjallisuutta ollenkaan tai englanninkielinen teos on kattavampi. Musiikkiosastolla englanninkielisten kirjojen osuus kokoelmasta on erityisen suuri. Siksi niitä on suuri määrä myös varastossa, on siis toimittu hieman ohjeistusta uhmaten.

Jos vain tilan puolesta on mahdollista, aineiston kannattaisi olla avokokoelmassa asiakkaiden helposti saatavilla. Erityisesti tämä koskee vieraskielistä kaunokirjallisuutta. Ei-suomenkielisen asiakkaan on vaikeampi hyödyntää verkkokirjastoa ja tehdä omatoimisesti varauksia varastosta. On myös kaikkien kannalta selkeämpää, että pienehkö kokonaisuus, vaikkapa norjankieliset teokset, on kokonaan samassa paikassa.

Varastokirjasto vastaanottaa myös vieraskielistä aineistoa. Siellä tosin ei kuvailla muita kuin latinalaisilla tai kyrillisillä aakkosilla kirjoitettuja teoksia. On kuitenkin mahdollista lähettää sinne aineistoa low-tag-menetelmällä, eli kuvailutiedot säilyttäen. Ja sitten taas toisaalta: olisiko meiltä poistettu persiankielinen teos paremmassa käytössä esimerkiksi Jyväskylän Monikulttuurikeskus Glorian hyllyssä kuin Varastokirjastossa? Jos oletetaan, että ei-suomenkielisen asiakkaan on vaikea löytää omankielistään aineistoa verkkokirjaston kautta, niin miten hän löytäisi sitä Varastokirjastosta?

Valtakunnallisista palveluista pitää tässä yhteydessä muistaa Pasilan kirjastossa toimiva Monikielinen kirjasto sekä Sellon kirjaston Venäjänkielinen kirjasto. Näiden kirjastojen palveluja kannattaisi meillä mainostaa vielä enemmän, sillä käyttäjämäärissä olisi varmasti kasvupotentiaalia. Vieraskielisiä asiakkaitamme ajatellen nämä ovat relevantimpia vaihtoehtoja kaukolainojen suhteen kuin Varastokirjasto.

Tavoitteena on, että uudet varastointiohjeemme ja -käytäntömme olisivat mahdollisimman selkeitä ja sisältäisivät vain vähän poikkeuksia. Vieraskielisen aineiston kohdalle lienee tarpeellista kirjata poikkeus. Englanninkielinen aineisto on käytännössä niin eri asemassa kuin muut vieraat kielet, että se vaatii erikseen maininnan. Ehdotan tällaista muotoilua: ”Englanninkielistä aineistoa voi varastoida, jos teoksesta ei ole suomennosta tai jos teoksessa käsitellystä aiheesta ei ole vastaavaa suomenkielistä teosta.”

Varaston suursiivous

Ei-Aurora-aikaan-lainattujen poistaminen

Varastohankkeen ohjausryhmä oli alkumetreiltä lähtien konsensuksessa siitä, että jos nide ei ole ollut kertaakaan lainassa nykyisen kirjastojärjestelmän aikana, se on vahva peruste poistoharkinnalle. Poistourakan käytännön toteutuksesta riittikin sitten keskustelua pidemmäksi aikaa.

Poistamisen yhtenä peruslähtökohtana on se, että varmistetaan teoksen saatavuus jatkossakin. Käytännössä siis poiston jälkeen tarkistetaan vastaavan niteen saatavuus Varastokirjastosta. Jos sieltä ei löydy, nide lähetetään sinne. Ja vielä: jos nide on Varastokirjastossa ja se on painettu Suomessa, tarkistetaan vielä, löytyykö teos Jyväskylän yliopiston kirjaston kokoelmasta.

Erityisen haastavan tästä siivousurakasta tekee sen mittakaava. Läpikäytäviä niteitä tulee olemaan noin 70 000. Vähimmäistavoitteena on, että niteitä käsiteltäisiin 70 niteen päivävauhtia viitenä päivänä viikossa ympäri vuoden. Siltikin se tarkoittaisi noin neljän vuoden mittaista urakkaa. Näin isossa urakassa prosessi pitää miettiä mahdollisimman jouhevaksi.

Aluksi ajattelin, että koska poistettavia niteitä tulee olemaan noin puolet varastokokoelmasta, olisi järkevää käydä kaikki niteet läpi. Näin ei tarvitsisi tehdä listoja eikä noukkia niteitä hyllystä listan mukaan, vaan voisi napata koko hyllyllisen kärryyn jatkojalostettavaksi. Samalla saisi hyllyiltäkin pyyhittyä pölyt. Testissä huomasin tämän kuitenkin liian hitaaksi toimintatavaksi. Kannattaa siis laatia poistoharkintaniteistä lista ja ottaa käsittelyyn vain ne niteet. Niteiden poimiminen listan perusteella on nopeaa, kun lista on järjestetty oikein.

Testasin sitäkin, että poistoharkintalistalla olevat niteet luettaisiin suoraan poistosiiloon ja poistettaisiin siellä joukkomuutoksella. Tämä ei kuitenkaan ollut merkittävästi nopeampi tapa. Lisäksi se tuntui perustavalla tavalla väärältä: on kuitenkin jokaisen niteen kohdalla hyvä pieni hetki miettiä, josko olisi joku syy sen säilyttämiseen (esim. aiheena Jyväskylä/Keski-Suomi, teos on osa sarjaa, erinomaisen kätevä tiedonhaussa).

Poistotyötä tekeviä pitäisi olla vähintään 10 henkilöä, jotta yllä esittämäni poistotahtiin olisi mahdollista päästä. Laskennallisesti se tarkoittaisi, että jokainen näistä kymmenestä poistaisi 35 nidettä viikossa, mikä ajallisesti (ilman keskeytyksiä) on noin puolentoista tunnin työ. Jokaiselle kirjastoluokalle ja osastolle nimetään poistajat. Näistä tehdään täydennettävä taulukko, jolla seurataan projektin etenemistä. Tarkoitus on myös asettaa projektille aikataulullisia välitavoitteita.

Varaston hyllyjärjestys on sekava, mutta sen kanssa pystyy elämään. Varasto on vain henkilökuntaa varten, joten asiakasnäkökulmaa ei tarvitse miettiä. Siksi varastosiirtoihin ei kannata käyttää aikaa, ainakaan ennen kuin sieltä on saatu ei-lainatut siivottua pois.

Käsikirjasto kellarivarastossa?!

Kellarivarastossamme on myös käsikirjasto-osaston niteitä. Tätä aineistoa asiakkaat eivät voi lainata eikä edes varata. Eikö käsikirjaston idea ole nimenomaan se, että se on käden ulottuvilla?

Selitys tälle kummallisuudelle on parin vuoden takainen asiakastilojen päivitys, jossa käsikirjaston hyllyjä poistettiin reippaasti. Suuri osa käsikirjaston aineistosta poistettiin, mutta käytetyimmät jätettiin vielä asiakastiloihin. Varastoon siirrettiin ne erittäin harvoin käytetyt käsikirjastoniteet, joita ei kuitenkaan syystä tai toisesta haluttu poistaa (saattavat olla tarpeen tietopalvelussa, esimerkiksi Kysy kirjastohoitajalta - kysymyksiin vastatessa).

Myös lehtiä, erityisesti kirjaksi sidottuja vuosikertoja, on käsikirjasto-osastolla. Nekin siirrettiin joitakin vuosia sitten tilanpuutteen vuoksi pois asiakastiloista. Aiemmin ne olivat ei-lainattavia, mutta kellariin siirrettäessä muutettiin lainattaviksi. Hyvä, että muutettiin ja hyvä, että niteet löytyvät myös verkkokirjastosta ja ovat varattavissa. Eihän tämä kuitenkaan ideaalitalanne ole.

Käsikirjaston varastossa on myös noin 40 hyllymetriä Suomen virallisen tilaston julkaisuja. Todennäköistä on, että harva henkilökunnastakaan tietää tällaisten julkaisujen olemassaolosta. Eikä välttämättä tarvitsekaan, sillä tilastot löytyvät nykyään verkosta: <https://tilastokeskus.fi/meta/svt/index.html>. Tilastosarjojen julkaiseminen paperimuodossa on lopetettu. Painettuna julkaistaan ainoastaan Suomen tilastollinen vuosikirja. Vanhat julkaisut on lähes kaikki digitoitu PDF-muotoon ja talletettu Kansalliskirjaston Doria-julkaisuarkistoon (löytyvät Finna-haulla).

Digitalisaatio auttaa tiedonhakijaa jonkin verran myös muun käsikirjastoaineiston kohdalla. Esimerkiksi, kuten jo aiemmin todettu, vanhoja aikakauslehtiä pääsee lukemaan osoitteessa <https://digi.kansalliskirjasto.fi/etusivu> samoin kuin joitakin käsikirjaston vanhoja kirjojakin.

Vanhat kirjat ovat toki kulttuurisesti arvokkaita ja hienoja esineitä, joiden poistamiseen on luonnollisesti suuri kynnyks. Käsikirjaston varasto ei ole niille kuitenkaan oikea paikka. Bibliofiilisten aarteiden säilytys on jonkun muun kuin yleisen kirjaston tehtävä.

Osana varaston suursiivousta käsikirjaston niteet tullaan siis joko poistamaan tai siirtämään lainattaviksi.

Lehtivaraston karsiminen

Hankkeen lähtötilanteessa kirjaston aikakauslehtien säilytystilanne oli melko sekava. Vanhemmat lehdet olivat asiakkailta piilossa kellarivarastossa. Osa ennen 2015 saapuneista lehdistä oli tarroittamattomia, eli ne eivät näkyneet verkkokirjastossa. Lehdillä oli erittäin pitkiä säilytysaikoja, useilla lehdillä ikuinen.

Harvalla asiakkaalla oli mitään käytännön mahdollisuuksia tietää varastolehtien olemassaolosta, saati lainausmahdollisuudesta. Vanhojen lehtien takautuva kuvailu ei kuitenkaan ollut mielekäs, saati realistinen tavoite.

Varaston aikakauslehdet olivat siis pitkälti käyttämättömänä. Yleisen kirjaston varaston pitää kuitenkin olla käyttökokoelma, myös lehtien osalta.

Lehtienkin osalta kysyntä kohdistuu lähinnä uusimpaan aineistoon, ehkäpä vielä enemmän kuin muissa aineistolajeissa. Tästä on kuitenkin hankala saada tarkkaa tietoa, sillä uusimpia lehtiä ei voi lainata, vaan niitä luetaan kirjastossa paikan päällä. Ja itse asiassa myös varaston lehtien osalta käyttö on usein kirjastossa lukemista, ei lainaamista. Näin ollen lehtien lainadata ei kerro läheskään koko totuutta.

Lainadatakin kuitenkin kertoo jotain. Tein haun aikakauslehdistä, jotka ovat ilmestyneet ennen 1.1.2016 ja joita on lainattu 1.1.2017 jälkeen. Yritin siis haarukoida sitä, että kuinka vanhoja lehtiä ylipäänsä lainataan ja mitä lehtiä.

Hakutuloksesta kävi ilmi, että yli 70% pääkirjastolle 31.12.2019 jälkeen palautetuista ennen 1.1.2016 ilmestyneistä lehdistä on käsityölehtiä (luokka 65). Niihin siis kohdistuu kysyntää, vaikka olisivat vähän vanhempiakin. Muuta aihekategoriaa ei hakutuloksesta noussut samalla lailla. Esimerkiksi Tekniikan maailmaa oli lainattu käsityölehtiin verrattuna todella vähän, huolimatta siitä, että meillä Tekniikan maailman säilytysaika on ikuinen.

Käsityölehtien kovia lainalukuja selittää sekin, että niitä on pääkirjaston asiakastiloissa saatavilla noin kymmenen vuoden ajalta. Muita lehtiä on korkeintaan kolmen vuoden ajalta. Jos lehtiä on helposti saatavilla, niitä saatetaan myös lainata. Tämä ilmiö näkyy myös lasten lehtien kohdalla: joissakin kirjastoyksiköissä on edelleen kierrossa esimerkiksi yli tai lähes kymmenen vuotta vanhoja Mustanaamioita, Villivarsoja ja W.i.t.c.h.-lehtiä ja ne muodostavat yhdessä noin 15% osuuden vanhojen lehtien lainoista.

Tein myös haun varaston lehtiniteistä, jotka on hankittu ennen 1.1.2016 ja lainattu 1.1.2019 jälkeen. Nämä lehdet ovat siis lainattaessa olleet jo varastossa. Tähän hakutulokseen ei tullut yhtään käsityölehtiä, koska niitä ei ole varastossa. Eri niteitä tuli haullla 153 kappaletta. Mielestäni se on aika vähän, vaikka ottaisi huomioon koronasulut sekä sen, että luvussa ei ole mukana saman niteen useammat lainakerrat. Tuulilasi ja Mondo olivat tämän joukon eniten lainattuja, Antiikki & Design sekä Glorian antiikki aivan kannoillaan.

Lehtivaraston karsinnassa tavoitteena ovat entistä selkeämmät varastointikäytännöt. Esimerkiksi lehtien erilaisia säilytysaikoja voisi vähentää. Suurin osa lehdistä pitäisi olla asiakkaiden omatoimisesti saatavilla, ja varastossa olevista lehdistä pitää olla asiakkailla tieto. Ja ilman muuta viimeistään tässä siivouksessa pitäisi varmistaa, että meillä ei ole varastossa sellaista aineistoa, joka ei ole verkkokirjastossa nähtävissä ja varattavissa.

Poikkeus: kotiseutukokoelma

On kuitenkin yksi osa-alue kokoelmassamme, joka jätetään tässä suursiivouksessa rauhaan: Jyväskylän kokoelma.

Jyväskylän kaupunginkirjastossa sijaitsevaan Jyväskylä-kokoelmaan kerätään Jyväskylän kunnan aluetta käsittelevää tai sen kotiseutuhenkilöiden tuottamaa julkaistua aineistoa. Jyväskylä-kokoelma on kotiseutukokoelma, jota on koottu vuodesta 1978 lähtien (Keski-Suomen maakuntakokoelmana vuoteen 2017 asti) ja sitä täydennetään mahdollisuuksien mukaan myös takautuvasti. Aineiston keruussa huomioidaan myös alueen historia: emäpitäjät, kuntaliitokset ja aluemuutokset.

Kotiseutukokoelman avulla kirjasto pyrkii tarjoamaan pääsyn alueellisiin aineistoihin, tietoon ja kulttuurisältöihin ja sen tarkoituksena on myös Jyväskylän kulttuuri- ja tietoperinnön säilyttäminen. Aineisto säilytetään kirjastossa pysyvästi. Kokoelma on kirjaston asiakkaiden ja henkilökunnan käytettävissä ja saatavissa lukusalikaukolainaan.

[\[https://www.jyvaskyla.fi/kirjasto/kokoelmat/jyvaskyla-kokoelma/aineistovalinnan-periaatteet\]](https://www.jyvaskyla.fi/kirjasto/kokoelmat/jyvaskyla-kokoelma/aineistovalinnan-periaatteet)

Asiakastiloissa olevan aineiston lisäksi kotiseutuaineistoa on runsaasti myös kellarivarastossa. Jyväskylän kokoelman aineisto on ei-lainattavaa, joten asiakas ei voi tehdä siihen verkkokirjastossa varauksia. Jyväskylä-kokoelmassa on myös merkittävä määrä aineistoa, jota ei ole luetteloitu kirjastojärjestelmään. Tällaisia ovat esimerkiksi monet lehtijulkaisut ja lehtileikkeet. Tämä tarkoittaa, että asiakkaiden on varsin hankalaa päästä varastossa olevaan kotiseutuaineistoon käsiksi tai edes tietää sen olemassaolosta.

Aiemmin kotiseutukokoelma oli pääkirjastolla lukitussa ja kameravalvotussa tilassa, mutta siis kuitenkin asiakkaiden helpommin saatavilla. Parin vuoden takaisessa asiakastilojen päivityksessä osa aineistosta siirrettiin avoimempaan asiakastilaan, pois lukkojen takaa, mutta osa tosiaan kellarivarastoon. Tällekin on peruste: varastoon siirretyt ovat pääasiassa vanhaa ja haurasta aineistoa, jonka säilyvyyttä näin pyritään parantamaan.

Kotiseutuaineiston kerääminen ja ikuinen säilytysaika ovat asioita, joille on hyvät perusteet. Kirjasto hoitaa näin oman osuutensa paikallisen kulttuuri- ja tietoperinnön säilyttämisestä ja paikallistietopalvelusta, yhteistyössä muiden muistiorganisaatioiden kanssa. Siksi kotiseutukokoelman säilytyskäytäntöihin ei ole tarvetta tässä hankkeessa puuttua.

Ideaalitilanne toki olisi jotain muuta. Siksi tilamuutosten yhteydessä on syytä miettiä myös Jyväskylä-kokoelman varaston sijaintipaikka: voisiko se olla esimerkiksi lukittu ja kameravalvottu tila, johon henkilökunta voisi päästää asiakkaat tutustumaan aineistoon omatoimisesti? Jos hauraimpia aineistoja ei uskalla näinkään laittaa esille, voisivatko ne kuitenkin olla näkyvillä, esim. lasivitriineissä?

Muu karsinta suursiivouksen yhteydessä

Tällaisen suuren poistourakan yhteydessä on hyvä miettiä myös sitä, olisiko joitakin aineistokokonaisuuksia, jotka kannattaisi kategorisesti poistaa, riippumatta lainaluvuista. Nämäkin poistot voisivat helpottaa varaston ylläpitoa paitsi fyysisesti, myös tietokannan hallinnan näkökulmasta. Kolme esimerkkiä tällaisista aineistokokonaisuuksista: 1) kaikkein vanhimmat niteet, 2) jo vuosia luettelointia odottaneet sekä 3) vanhentuneet aineistolajit.

Kokoelmassamme oli lähtötilanteessa lähes 500 nidettä, jotka oli julkaistu ennen vuotta 1900. Yksi oli jopa 1700-luvulta, vuodelta 1797. Näin vanhat teokset ovat enemmänkin bibliofiilisiä aarteita kuin yleisen kirjaston aineistoa. Esimerkiksi Hämeenlinnan kaupunginkirjastossa ohjeistetaan poistamaan yli satavuotiaat niteet. Meilläkin on syytä miettiä, mikä olisi näin vanhoille kirjoille sopivin säilytyspaikka.

Vanhimmat, ennen vuotta 1800 julkaistut teokset toimitetaan Kansalliskirjastoon. 1800-luvulla ja sen jälkeen julkaistut voi lähettää Varastokirjastoon. Olisiko kuitenkin parempi näiden historiallisten niteiden kohdalla tarjota niitä ensin Jyväskylän yliopiston kirjaston vapaakappalekokoelmaan? Siellähän on tavoitteena olla mahdollisimman kattavasti kaikki Suomessa julkaistu kirjallisuus.

Vapaakappalekokoelmassa tällainen historiallisesti arvokas aineisto myös pysyisi paremmin turvassa ja tutkijoiden käytettävissä, koska aineistoa ei saa kotilainaan. Siksi ehdotan, että vuoden 1800 jälkeen Suomessa painetut teokset toimitetaan Jyväskylän yliopiston kirjastoon, jos vastaava nide puuttuu sieltä, ja vasta toissijaisesti Varastokirjastoon. Jos vastaava nide on jo molemmissa kokoelmissa, silloin poistetun niteen voi laittaa poistomyyntiin antikvariaattihinnalla.

Varastossa oli jonkin verran myös niteitä, joita ei ollut tietokannassamme. Esimerkiksi vinylilevyjä: klassista musiikkia noin tuhannen niteen verran oli ollut odottamassa luettelointia jo useiden vuosien ajan. Niiden potentiaalinen käyttö olisi ollut hyvin todennäköisesti niin vähäistä, että meidän ei kannattanut nähdä niihin luettelointivaivaa. Varastokirjaston kanssa sovittiin, että LP-levyt voidaan lähettää sinne, kunhan ensin meillä tarkistetaan, että vastaavaa levyä ei ole jo Varastokirjaston kokoelmassa.

Pieni määrä oli myös lastenmusiikkia LP-levyinä. Näistä osa on julkaistu uudestaan ja löytyvät kokoelmistamme CD-muodossa. Musiikkiosastolla on pääsääntöisesti poistettu sellaiset vinyylilevyt, joista kokoelmistamme on CD-versio, joten toimitaan samalla periaatteella myös lastenmusiikissa.

Lasten varastossa oli lisäksi satuäänikirjoja vinyylilevy muodossa. Näistä ei ollut CD-versioita, mutta vaikea kuvitella, että näille olisi tulevaisuudessa kovin paljon myöskään lainakysyntää. Nämäkin oli siis järkevää poistaa.

Vinyyliäänikirjoja oli myös aikuisten osastolla: mm. Pentti Saarikosken ja L. Onervan tuotantoa heidän itsensä lukemana. Nämä olivat kyllä olleet luetteloituina ja varattavissa, mutta lainakertoja ei montaa ollut kertynyt. Näille viehkeille kurioositeeteille annettiin vielä mahdollisuus ja nostettiin ne kirjastosalin puolelle esille. Yksikään ei kuitenkaan lähtenyt lainaan, joten poistaminen koitui näidenkin kohtaloksi. Näille kun ei ole edes varsinaisesti oikeaa aineistolajia järjestelmässämme, vaan oli luetteloitu musiikki-LP-levyinä.

Erikoisin aineistolajiesimerkki on lastenosaston varaston diakuvasarjat. Yllättävää kyllä, nämä eivät olleet ei-lainattuja, vaan useampaa nidettä oli lainattu kuluvanakin vuonna. Säästämekö diat kokoelmassamme niin kauan kuin niillä on käyttöä? Vai olisiko hyväksyttävää ohjata asiakkaat digiloikkaamaan tässä asiassa?

Vastaavaa pohdintaa on syytä käydä myös muiden, jo yleisestä käytöstä poistuneiden aineistolajien kanssa: CD-ROM-levyt, VHS- ja C-kasetit.

Yllä kuvaamieni aineistoryhmien poisto, jos niin päätetään, kannattaa tehdä jo ennen varsinaista suursiivousta.

Uusia välineitä ja ohjeita

Varastotarra

Niteen siirtäminen varastoon on aikaisemmin vaatinut uuden selkätarran, jossa näkyy varasto-osaston symboli V-kirjain (esim. PKAV tai PKNV). Käytännössä ei ole mahdollista tulostaa yhtä selkätarraa kerrallaan. Varastoon siirrettävä nide joutuu siis odottelemaan joskus pitkäänkin, että tulostettavia selkätarroja on riittävästi. Uuden selkätarran liimaamisessa käytetään vielä lisäksi kontaktimuovia, eli varastoon siirtäminen on tarkoittanut melkoista määrää askartelua.

Ohjausryhmässä syntyi ajatus, että jatkossa ei uusittaisikaan selkätarraa. Sen sijaan varastomerkinä käytettäisiin toisenlaista tarraa:

Tarran leveys on 177,5 mm ja korkeus on 15 mm. Tarra liimataan kirjan selän yli. Muoto ja materiaali ovat samat kuin jo useamman vuoden käytössä olleissa pikalainatarroissa, mutta varastotarran liima on pitävämpää.

Kaikkia varastoniteitä ei ole tarkoitus tarroittaa, koska lähivuosina varastoniteistä tullaan poistamaan erittäin paljon. Siksi varastotarroja laitetaan vain avokokoelmasta varastoon siirrettäviin niteisiin sekä varastoon hyllytettäviin, lainassa olleisiin varastoniteisiin. Näin varastossa näkee yhdellä vilkaisulla, mitkä niteet ovat olleet lainassa tai siirretty varastoon syksyn 2021 jälkeen, mikä helpottaa kokoelmatyötä jatkossa.

”Varastokortin” avulla merkintä piilokäytöstä

Kirjaston aineiston asiakaskäyttö on joskus sellaista, että siitä ei jää lainadataa. Uusia lehtiä luetaan ja käsikirjastoa hyödynnetään kirjastoissa paikan päällä. Aineistosta saatetaan myös ottaa kopioita sen sijaan, että nide lainattaisiin.

Ohjausryhmässä mietittiin keinoja, miten tällaisestakin käytöstä voisi jäädä jonkinlainen jälki kirjastojärjestelmään. Uusien lehtien ja käsikirjaston osalta ei ratkaisua vielä keksitty, mutta varastoniteiden osalta ehkä saatiin jonkinlainen innovaatio aikaiseksi.

”Varastokortti” olisi ei-tilastoitava kirjastokortti. Asiakkaalle haetut varastoniteet lainattaisiin tälle kortille ennen kuin annetaan asiakkaalle. Asiakas voi lainata niteen, vaikka se olisi varastokortilla lainassa. Jos taas asiakas ei lainaa nidettä, se palautetaan lainasta ja viedään takaisin varastoon.

Kortin pitää olla ei-tilastoitava, jotta tällaiset kirjaston ”tekniset” lainat eivät kerryttäisi virallisia lainatilastoja. Ei-tilastoitavien korttien lainoista jää kuitenkin tieto järjestelmään. Kun haetaan varastosta ei-lainattuja tietyllä aikavälillä, nämä lainamerkinnot estävät niteen päätyksen tuolle listalle.

Esimerkiksi nuottien osalta on hyvin tavallista, että asiakas kopioi nuottijulkaisusta muutaman sivun. Varastokorttilaina kertoo varastopoistoja tekevä, että lainaamattomuudesta huolimatta niteellä on ollut käyttöä ja kysyntää.

Varastokorttia voidaan hyödyntää toisellakin tapaa. Jos varastonide ei ole kiertänyt, mutta halutaan säästää kokoelmassa (esim. osa sarjaa, jonka muut osat ovat kiertäneet), niteen voisi lainata varastokortille ja palauttaa saman tien. Näin nide ei turhaan tule heti seuraavan samaa kohtaa perkaavan kokoelmatyöntekijän listalle.

Poisto- ja varastointiohjeen päivittäminen

Varaston ylläpitoa ja kokoelmahoitoa ohjaavat kirjaston poisto- ja varastointiohjeet. Päivitystä tähänastisiin ohjeisiin tarvitaan paristakin syystä.

Ensiksikin on tilakysymys. Paitsi, että varastoa pitää pienentää todella paljon, pitää myös varmistaa, ettei se pääse uudestaan kasvamaan turhan isoksi. Jos varastoon jotain viedään, jotain pitäisi vastaavasti myös poistaa. Varastopoistoja on aikaisemminkin jonkin verran tehty, mutta tähänastisissa ohjeissa ei ole ollut varastopoistamisesta mainintaa juuri muuten kuin huonokuntoisuuden takia. Käytännössä ohjeiden henki siis on ollut hyvin säilyttävä.

Tähän liittyy myös se periaatteellinen asia, että pysyvä varastointi ei ole yleisen kirjaston tehtävä. Koska kaukolainaaminen esimerkiksi Varastokirjastosta on asiakkaillemme maksutonta ja helpompaa kuin aikaisemmin, oman varastoinnin vähentäminen on helppoa hyväksyä. Siksi uusissa poisto- ja varastointiohjeissa pitää olla selkeät ja konkreettiset ohjeet nimenomaan varastopoistojen suhteen.

Toiseksi: ohjeiden olisi hyvä olla mahdollisimman selkeitä. Lyhyt ohje on usein parempi kuin pitkä. Kirjastossamme on ollut käytössä monisivuinen varastointiohje, jossa käydään yksityiskohtaisesti ja luokittain läpi, mitä varastoidaan ja mitä ei. Siitä huolimatta — tai sen takia — varastointiin on liittynyt paljon laadullista arviointia, esimerkiksi kulttuurisen merkittävyyden suhteen. Toiveena ja tavoitteena on siksi lyhyt, selkeä ja vähemmän tulkinnanvarainen ohje.

Ehdottamani uusi ohje nojaa erittäin vahvasti lainadataan. Tämä on iso periaatteellinen muutos kirjastomme varastoinnissa, joka tähän asti on tähännyt kulttuurisesti merkittävän aineiston säilyttämiseen. Siksi ohjeistus menee käytännössä täysin uusiksi.

Kokoelmanhoito on kokonaisuus, johon kuuluu saumattomasti niteen koko matka hankinnasta poistoon. Ohjeita ajatellen kokoelmanhoitoa on kuitenkin pakko pilkkoa osiin. Samaan ohjeeseen mielestäni

kannattaa kuitenkin mahdollistaa sekä poistaminen että varastointi, koska ne ovat toisilleen vaihtoehtoisia toimenpiteitä.

Keski-kirjastojen varastointiohjeet

Keski-kirjastoilla on ollut yhteinen linja varastoinnin peruseriaatteissa, minkä lisäksi jokaisella kunnalla on ollut mahdollisuus laatia omat, kirjastokohtaiset ja tarkemmat ohjeet. Jokainen kirjasto saa siis toteuttaa varastointinsa miten parhaaksi kokee ja mihin on mahdollisuuksia. Yhteinen linjaus on kuitenkin hyvä olla ainakin paikallisaineiston varastoinnin pelisääntöjen osalta.

Ehdottamani Jyväskylän uusi varastointikäytäntö poikkeaa perustavanlaatuisesti Keski-kirjastojen yhteisestä ohjeesta. ”Varastointia harkitaan käyttöarvon ja/tai merkittävyyden perusteella” ohjeessa lukee, kun taas ehdottamani varastointikäytäntö nojaa pääasiallisesti lainalukuihin, toki joitakin laadullisia asioita huomioiden.

Jos Keski-kirjastoilla ei ole yhteistä varastoa, tarvitseeko olla yhteistä varastointiohjetta? Riittäisikö pelkästään kirjaus paikallisaineiston varastoinnista, että jokainen vastaa omasta alueestaan? Ilman muuta se on hyvä suositus, että kaikkien Keski-kirjastojen omat varastointiohjeet ovat muiden keskikirjastolaisten luettavissa. Valitettavasti se ei vain ole toteutunut: edes Jyväskylän omat ohjeet eivät ole Keskin Teams-tiedostoissa (Keski-kirjastojen työtilaa ei enää ole, vaan Teams korvasi sen).

Yhteiset varastointiohjeet saatetaan toki kokea tarpeelliseksi. Onhan mahdollista, että jossakin pienessä kirjastossa ei ole omia kuntakohtaisia varastointiohjeita, vaan Keskin yhteinen ohje ja työntekijöiden kokoelmatyökokemus riittävät. Siinä tapauksessa on tarpeen kirjoittaa yhteinen ohje uusiksi, mutta niin, että pahimmat ristiriidat ehdottamani Jyväskylän uuden varastointikäytännön kanssa on poistettu.

Toimenpide-ehdotukset

Toimenpide-ehdotus #1: Varaston suursiivous

Ehdotuksen käsittely: kirjaston johtoryhmä, pääkirjaston esihenkilöt, kokoelmatiimi

Ehdotuksen toimeenpano ja seuranta: kokoelmatiimi

Käytännön poistoprosessi

Shokkiuutinen-hankkeen työntekijät tekevät listat varastoniteistä, jotka eivät ole kiertäneet nykyisen kirjastojärjestelmän aikaan eli syyskuun 2013 jälkeen. Listat järjestetään osastoittain, aineistolajeittain ja pääluokittain pääsanan mukaan. Jokaiselle luokalle/osastolle/aineistolajille nimetään vastuuhenkilöt.

Keskimääräisenä tavoitteena on, että joka arkipäivä käydään listoilta läpi 70 nidettä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jokainen varaston suursiivousta tekevä käsittelee viikon aikana yhden kärryhyllyllisen eli n. 35 nidettä. Tuon määrän käsittelyyn menee noin 1,5 tuntia. Työtä voi tietysti tehdä pienemmässäkin pätkissä. Olisi kuitenkin hyvä, että varastosta käsittelyyn noudetut niteet mahdollisimman nopeasti joko poistettaisiin tai palautettaisiin varastoon oikealle paikalleen.

Kerää sopiva määrä listan niteitä käsittelyyn. Jos huomaat, että listan nide on osa sarjaa, ota sarjan muutkin osat käsittelyyn. Ei kannata jäädä niteitä etsimään pitkäksi aikaa. Jos nide ei ole varastohyllyssä, laita listaan merkki ja tarkista se jossain vaiheessa koneelta. Jos koneen mukaan pitäisi olla varastossa hyllyssä, poista nide.

Varastossa pölyä ja muutenkin huono ilmanlaatu. Siksi kannattaa hakea varastokirjat kärryllä ja hissillä omalle työpisteelle. Jos kuitenkin haluat ja käytössäsi on oma läppäri, työtä voi tehdä kellarissakin. Kuvakirjahyllyssä on viivakoodin lukija ja musta tussi. Hallintoverkko toimii kellarissa melko hyvin lastenvaraston päässä, mutta ei henkilökunnan hissien läheisyydessä.

Niteet käsitellään yksitellen:

- Katso kunto: rikkinäiset ja likaiset poistetaan.
- Tarkista vielä, että nidettä ei ole lainattu nykyisen kirjastojärjestelmän aikaan. Lainaamattomuus näkyy nidetiedoissa niin, että "viimeksi palautettu" -sarake on tyhjä. Tai voit katsoa myös niteen muutoshistorian.
- Katso tämän nimekkeen pääkirjaston muut niteet, ja mieti pitäisikö nekin poistaa.
- Katso kirjasta ja nimekkeen tiedoista, olisiko jotain syytä, miksi nide pitäisi vielä säästää kokoelmassamme (esim. aiheena Jyväskylä/Keski-Suomi, teos on osa sarjaa, erinomaisen kätevä tiedonhaussa). HUOM! jos tikkutietueellisen niteen haluaa säästää, se toimitetaan täydennyskuvailtavaksi.
- Jos ei ole syytä säästää, nide poistetaan (myös nimeke, jos viimeinen nide). Viivakoodin yli vedetään tussilla viiva.

Poiston jälkeen tarkistetaan vastaavan niteen saatavuus Varastokirjastosta. Jos sieltä ei löydy, nide lähetetään sinne.

Jos nide on Varastokirjastossa JA se on painettu Suomessa, tarkistetaan vielä, löytyykö teos Jyväskylän yliopiston kirjaston kokoelmasta. Jos ei, nide lähetetään sinne. Varastokirjasto- ja JYK-saatavuuden saa tarkistettua kätevästi yhdellä haulilla JYKDOK-Finnassa.

Loput poistetut niteet lajitellaan roskiin tai myyntiin. Roskiin menevät laitetaan kellarin lastaussillan viereisessä varastohuoneessa oleviin laatikoihin.

Takaisin varastohyllyyn menevät niteet lainataan Varastokortille (VARASTO179) ja palautetaan saman tien. Näin nide ei tule mukaan heti seuraavaan lainaamattomien niteiden hakutulokseen.

Rohkaisun sana: tässä poistetaan niteitä, jotka eivät ole kiertäneet yli kahdeksaan vuoteen. Poistamalla ei siis voi tehdä kovin suurta vahinkoa, varsinkin, kun varmistetaan, että vastaava nide on saatavilla Varastokirjastosta. Sekään ei ole suuri ongelma, jos jättää poistamatta joitakin listan niteitä, kunhan suurin osa kuitenkin poistetaan.

Varaston suursiivousta tekeville tehdään Teams-kanava. Taulukko, jolla seurataan työn etenemistä, on kanavan tiedostoissa. Kanavalla voi myös kysyä kollegoiden mielipidettä ja jakaa vinkkejä tähän työhön liittyen.

Aikuisten aineiston läpikäynti:

- työnjohdollinen vastuu: tietopalvelut-osaston johtaja
- tavoiteaikataulu: vuoden 2025 loppuun mennessä
- tarkempi työnjako:

Aikuisten kauno:

1 työntekijä tietopalvelut-osastolta, 3 kokoelmatyöryhmästä

Lisäksi: Runot (82.2) tietopalvelut-osaston työntekijä JA sarjakuvat (85.32) tietopalvelut-osaston työntekijä

Aikuisten tieto:

6 työntekijää tietopalvelut-osastolta

Lisäksi: Musiikki (78, sis. myös nuotit 3. krs:ssa) 2 työntekijää sisältöpalvelut-osastolta

Lasten ja nuorten aineiston läpikäynti

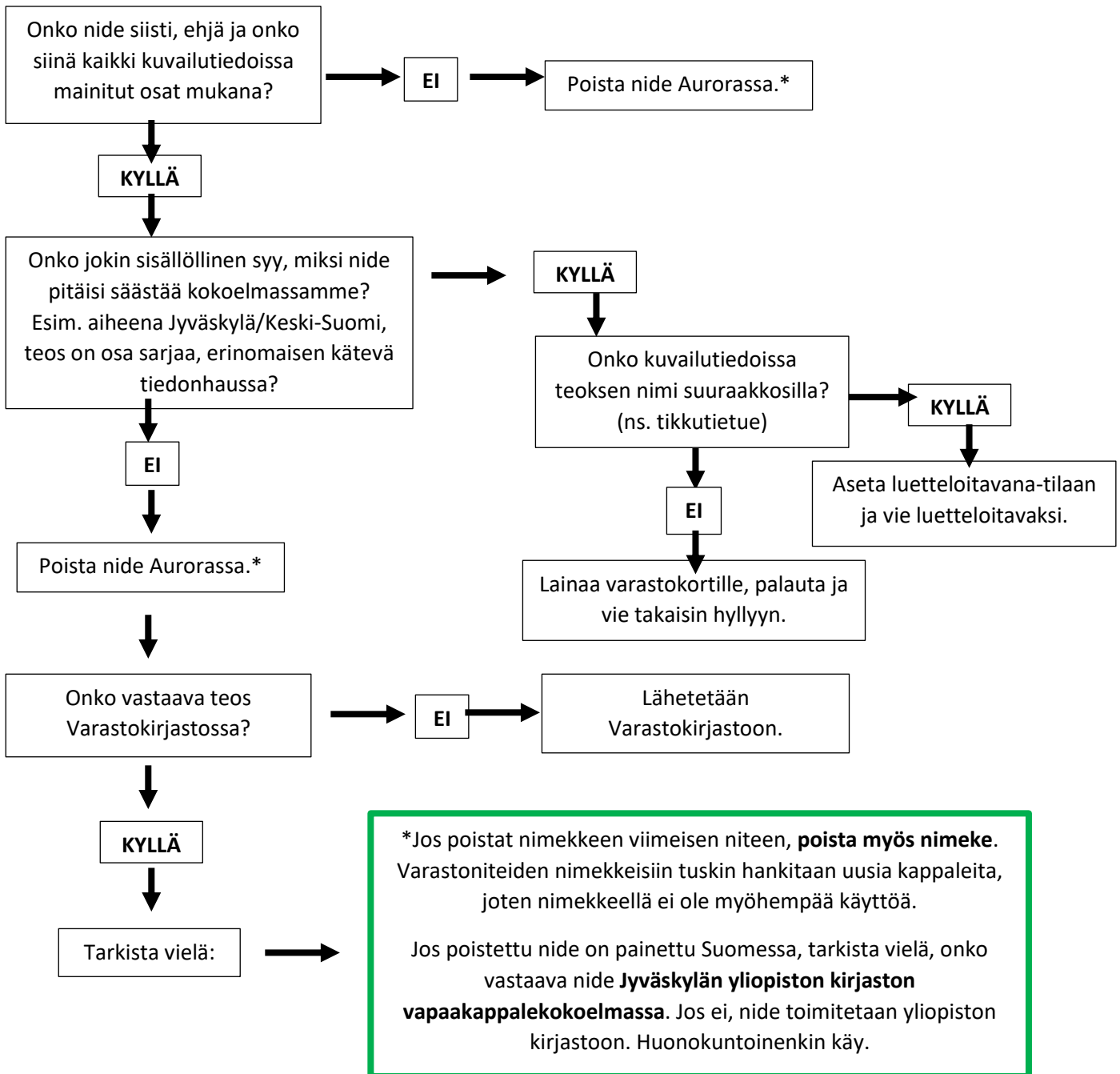
- työnjohdollinen vastuu: tietopalvelut-osaston johtaja
- tavoiteaikataulu: vuoden 2023 loppuun mennessä
- 2 työntekijää tietopalvelut-osastolta
- Kuvakirjoja 85.22 ei tarvitse tässä vaiheessa käydä läpi, sillä niitä ei ole tarkoitus siirtää mihinkään eikä niissä hyllyissä ole ahdasta.
- lasten nuotit hyllytetään 3. kerrokseen varastonuottihyllyyn samoihin aakkosiin aikuisten nuottien kanssa.

Musiikki-CD:t pois kellarista

- poisto tai siirto lähivarastoon
- työnjohdollinen vastuu: sisältöpalvelut-osaston johtaja
- tavoiteaikataulu: vuoden 2023 kesään mennessä

Ohje varaston suursiivousta varten

Tarkoituksena on käydä läpi ne varastoniteet, jotka eivät ole olleet lainassa Aurora-aikaan (syyskuu 2013-).
Prosessikaavio menee näin:

Lajittele poistetut niteet:

- roskeen (lastauslaiturin viereisessä jätehuoneessa oleviin laatikoihin)
- myyntiin (myyntihylly 2. kerroksen takakäytävällä), **huom. pidä korkea rima tässä, eli suurin osa mieluummin roskeen.**
- Varastokirjastoon (hylly 2. kerroksen takakäytävällä)
- Jyväskylän yliopiston kirjastoon (hylly varastossa henkilökunnan hissien seinustalla, lehtien puolella)

Toimenpide-ehdotus #2: Lanu-varaston hyllyttäminen yhteen aikuisten varastoaineiston kanssa

Ehdotuksen seurantavastuu: Lainaustalutus-osaston johtaja

Lasten ja nuorten aineiston hyllytys aikuisten aineiston sekaan

- Sitten kun koko lanu-aineisto on karsittu ja aikuisten hyllyihin on saatu riittävästi tilaa. Pyritään tekemään tämä hyllytys mahdollisimman lyhyen ajan aikana, jotta epäselvä hyllypaikkatilanne ei olisi pitkäkestoinen.
- Käytännön toteutukseen pyritään saamaan mahdollisimman paljon apukäsiä mukaan.
Tavoiteaikataulu: vuoden 2023 loppuun mennessä.

Sarjakuvahyllylle uusi paikka varsinaisen varaston puolelta

- Vastuhenkilö: Tietopalvelut-osaston työntekijä.
- Tavoiteaikataulu: kesällä 2023.

Toimenpide-ehdotus #3: Käsikirjaston varaston poistaminen

Ehdotuksen käsittely: kokoelmatiimi

Ehdotuksen toimeenpano ja seuranta Tietopalvelut-osaston johtaja

Käsikirjaston varaston aineiston läpikäynti

- Varastossa olevien niteiden pitää olla varattavissa ja lainattavissa (kotiseutukokoelmaa lukuun ottamatta).
- Siksi käsikirjaston varaston niteillä on kolme vaihtoehtoa:
  - a) poistetaan (ja lähetetään Varastokirjastoon, jos vastaavaa nidettä ei jo ole siellä) TAI
  - b) siirretään asiakastiloihin käsikirjastoon TAI
  - c) muutetaan lainakappaleiksi
- Vastuhenkilö: Tietopalvelut-osaston työntekijä.
- Tavoiteaikataulu vuoden 2022 loppuun mennessä.

Tilastokeskuksen julkaisujen poisto

- Suomen virallisen tilaston julkaisut on päätetty poistaa.
- Varastokirjastoon lähetetään ne SVT:n julkaisut, jotka heidän kokoelmastaan puuttuvat.
- Vastuhenkilö: Tietopalvelut-osaston työntekijä.
- Tavoiteaikataulu: vuoden 2021 loppuun mennessä.

Toimenpide-ehdotus #4: Lehtivarastoinnin muutokset

Ehdotuksen käsittely: kokoelmatiimi, pääkirjaston lehtivastaavat

Ehdotuksen toimeenpano ja seuranta: pääkirjaston lehtivastaavat, Lainauspalvelut-osaston johtaja

- Tavoiteaikataulu: vuoden 2022 loppuun mennessä, HUOM! vaatii nopeat päätökset, sillä lehtien poistot tehdään vuodenvaihteessa. Voisi tehdä jo 2021/2022 vaihteessa. Jos päätökset eivät ehdi siihen, tavoiteaikataulu on liian tiukka.

Muutosten tarkoitus:

- selkeyttää lehtien varastointikäytäntöjä sekä asiakkaiden että henkilökunnan kannalta
- parantaa varastolehtien saatavuutta
- pienentää lehtivarastoa

Ehdotus aikakauslehtien säilytysajoiksi:

- 1 + kuluva vuosi: esim. useimmat kerran viikossa ilmestyvät lehdet
- 3 + kuluva vuosi: suurin osa aikakauslehdistä, jos vain suinkin mahdollista ja mahtuvat olemaan tiivishyllyssä
- 10 + kuluva vuosi: niille, joille 3 vuotta on liian lyhyt (1. kerroksen tiivishyllyssä kolme tuoreinta vuotta ja loput kellarivarastossa) + POIKKEUS: käsityölehdet ja lasten/nuortenlehdet joita säilytetään asiakastilassa
- lkuinen: kotiseutukokoelman lehdet + ne lehdet, joiden säilytysaika on nyt ollut pidempi kuin 10 vuotta

Toivottavaa kuitenkin on, että yli kymmenen vuoden säilytysajalla olevien lehtien lista käytäisiin hyvin kriittisesti läpi, jotta ikuisesti säilytettävien lehtien määrä olisi mahdollisimman pieni.

Lehtivuosiskerroista sidotaan ainoastaan Suomen Kuvalehti ja Kotiliesi (ei muutosta lähtötilanteeseen).

Jos lehti ei enää ilmesty, aikaisemmat vuosikerrat poistetaan.

Kaikki varastoidut lehtivuosiserrat, jotka sisältävät luettelomattomia niteitä, poistetaan.

Käsikirjasto- ja musiikkiosastolla olevat lehtiniteet muutetaan lehtiosastolle. Lasten- ja nuortenosastojen lehdet saavat olla nykyisillä osastoillaan, koska ne oikeasti sijaitsevat vastaavilla osastoilla.

Aina kun kokonaisia lehtivuosisertoja poistetaan, varmistetaan Varastokirjaston tilanne ja mahdollisesti heiltä puuttuvat niteet lähetetään sinne.

Toimenpide-ehdotus #5: Poistettavat aineistoryhmät

Ehdotuksen käsittely ja toimeenpanto: Shokkiuutinen-hankkeen varasto-ohjausryhmä ja kokoelmatiimi

Ehdotuksen seuranta: kokoelmatiimi

- tavoiteaikataulu: osa on jo tehty, loput sitä mukaa, kun kokoelmatiimi ehtii tehdä päätöksiä

Poistetaan:

- ennen vuotta 1900 julkaistut niteet:
  - o 1700-luvulla julkaistu nide Kansalliskirjastoon
  - o 1800-luvulla julkaistut kotimaiset niteet ensisijaisesti Jyväskylän yliopiston kirjastoon, mutta jos ovat jo siellä, niin sitten Varastokirjastoon
  - o muut 1800-luvulla julkaistut Varastokirjastoon
  - o Jos vastaava nide on JYKissä ja Varastokirjastossa, poistomyyntiin (erikoishinta)
  - o 1800-luvun niteet (n. 600 kpl) on jo poistettu kirjastojärjestelmästä ja erikseen hyllytettynä varastoon. Niteiden jatkokäsittely jätetään esim. kirjastoalan harjoittelijan tehtäväksi.
- vinyylilevyjä:
  - o lastenmusiikki (lukuun ottamatta Love records -julkaisut)
  - o äänikirjat (sekä lasten että aikuisten)
  - o luetteloimattomat klassisen musiikin levyt
  - o kaikista tarkistetaan saatavuudet Varastokirjastosta. JYK ei ota äänitteitä vapaakappalekokoelmaansa.

Harkitaan seuraavien aineistolajien kategorista poistamista (paitsi kotiseutukokoelmasta):

- diakuvat (lasten diat päiväkotiin lahjoituksena?)
- CD-ROM-levyt
- VHS-kasetit
- C-kasetit

Toimenpide-ehdotus #6: Uudet varastointi- ja poisto-ohjeet

Ehdotuksen käsittely: johtoryhmä, kokoelmatiimi, Keski-kirjastot

Ehdotuksen toimeenpano ja seuranta: kokoelmatiimi

- Tavoiteaikataulu: kokoelmatiimi käsittelee uudet ohjeet vuoden 2021 loppuun mennessä ja laatii ehdotuksen Keski-kirjastojen uusiksi yhteisiksi varastointiohjeiksi ennen seuraavaa Keski-ohjausryhmän kokousta helmikuussa 2022.
- Uudet ohjeet otetaan käyttöön heti, kun ne ovat valmiit. Varastopoistoja ei tosin kannata tehdä yhtä aikaa varaston suursiivouksen kanssa.

Yleinen varastointi- ja varastopoisto-ohje:

Kaiken varastoaineiston pitää olla hyväkuntoista, lainattavaksi kelpavaa. Kaikkien varastossa olevien niteiden on oltava lainattavissa ja varattavissa ja näkyä verkkokirjastossa (pois lukien kotiseutukokoelma).

Varastossa on vain Jyväskylän kaupunginkirjaston kokoelman **viimeisiä kappaleita**. Jotta varastoon siirtäminen olisi mahdollisimman helppoa ja vähän työllistävää, riittää, että nide on **pääkirjaston viimeinen**. Saman nimekkeen niteitä voi siis vielä olla jossain muussa toimipisteessä, mutta ei ole välttämätöntä tarkistaa niteiden kuntoeroa.

Kaikkia viimeisiä kappaleita ei ole pakko siirtää varastoon. Jos nide kiertää riittävästi tai jostain muusta syystä halutaan pitää avokokoelmassa, sitä ei silloin kannata piilottaa varastoon (esim. isotekstiset). Tai jos niteellä/nimekkeellä ei ole ollut kovin suurta kysyntää missään vaiheessa, parempi vaihtoehto on poistaa kuin varastoida.

Varastoidaan pääasiassa suomenkielistä aineistoa. **Englanninkielistä aineistoa voi varastoida**, jos teoksesta ei ole suomennosta tai jos teoksessa käsitellystä aiheesta ei ole vastaavaa suomenkielistä teosta.

Jos varastoniteellä ei ole käyttöä, se poistetaan. Viisi vuotta lainaamattomana on poistoperuste. Jokaisen poiston kohdalla tietenkin käytetään aina harkintaa, eli joissakin tilanteissa voi olla perusteltua säästää nide kokoelmassamme lainaamattomuudesta huolimatta.

POIKKEUKSIA, joiden kohdalla viiden vuoden lainaamattomuus ei olisi poistoperuste:

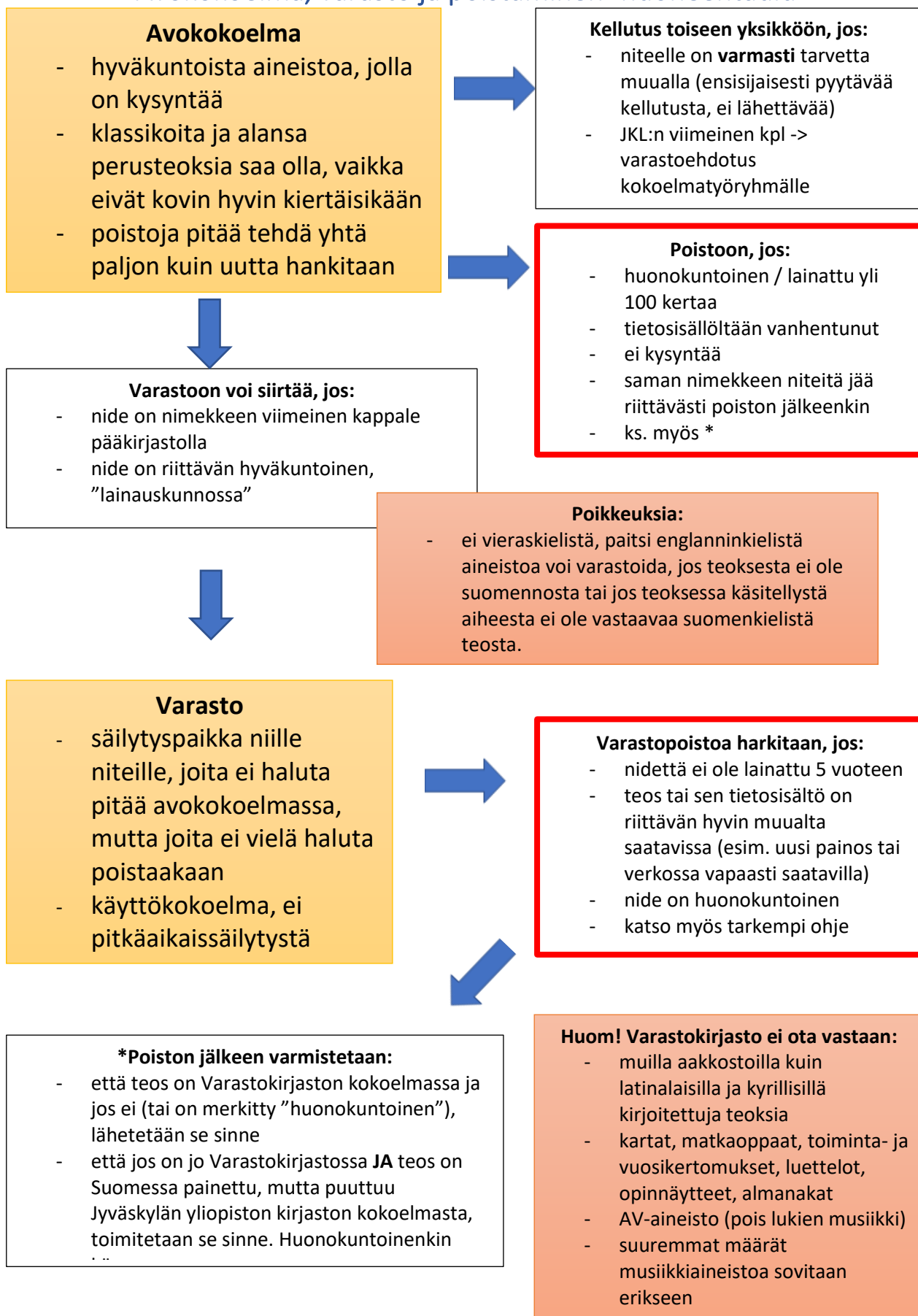
- **Kotiseutukokoelma:** Jyväskylää ja Keski-Suomea käsittelevät teokset säilytetään Jyväskylä-kokoelmassa tai varastossa pysyvästi. Saman nimekkeen niteitä voi olla 1 kpl Jyväskylä-kokoelmassa ja 1 lainakappale varastossa tai avokokoelmassa, mutta ei kahta lainakappaletta, joista yksi varastossa ja toinen avokokoelmassa. Seuraavista ei tarvita lainakappaletta varastoon:
  - o ns. harmaa kirjallisuus: esim. katsaukset, muistiot, opinnäytteet ja raportit
  - o julkaisusarjat, vuosikirjat, juhla-julkaisut
  - o yhdistyshistoriikit
  - o kartat
  - o lehdet
- **Käsikirjasto-tyyppinen aineisto**, eli tiedonhaun kannalta kätevät teokset: bibliografiat, vuosikirjasarjat, matriikkelit yms.
- **Tiedonhaun historiaa:** tietosanakirjasarjat, oppikirjoja yms.
- **Kootut teokset** -tyyppiset yhteislaitokset (kaunokirjallisuus), koska soveltuvat hyvin tiedonhakuun.
- **Sarjat, esim. trilogian osat**, paitsi jos kaikki osat ovat ei-lainattuja, jolloin poistetaan koko sarja.
- **Aineistot, joita Varastokirjasto ei vastaanota** (esim. pelit, videotallenteet).
- **Ns. "nostalgia-aineisto"**, eli erityisen hyvin omaa aikaansa kuvaavia teoksia voidaan säilyttää, mutta vain maltillinen määrä.

Varastopoiston yhteydessä aina varmistetaan, löytyykö vastaava teos Varastokirjaston kokoelmista. Jos ei, poistettu nide lähetetään sinne. Jos kyseessä on Suomessa painettu teos, joka on jo Varastokirjastossa, tarkistetaan vielä Jyväskylän yliopiston kirjaston tilanne (vapaakappalekokoelma) ja lähetetään nide sinne, jos sieltä puuttuu. Näin poistaminen on vastuullista ja niteen saatavuus varmistetaan.

Pyritään kuitenkin siihen, että Varastokirjastoon lähetetään meiltä poistettu nide jo aikaisemmin. Jos varausjonon tyhjenemisen jälkeen hyllyssä on liian monta kappaletta samaa teosta, lähetetään yksi kappale Varastokirjastoon (jos siellä ei jo ole).

Varastopoistoja tehdään jatkuvasti, osana muuta kokoelmatyötä. Varastopoistoja tekevillä on omat vastuuluokkansa ja -alueensa. Aurorassa on raportti nimeltä ”Varasto”, johon ei tarvitse syöttää kuin viimeinen palautuspäivä (= viiden vuoden takainen päivämäärä). Hakutulokset kannattaa käsitellä Excelissä, sillä siellä tuloksesta saa helposti karsittua turhat niteet sekä rivit ja sarakkeet haluttuun järjestykseen tulostusta varten.

Avokokoelma, varasto ja poistaminen -huoneentaulu

Toimenpide-ehdotus #7: Uudet varastoitavat aineistot

Ehdotuksen käsittely: kokoelmatiimi

Ehdotuksen toimeenpano ja seuranta: kokoelmatiimi ja Tietopalvelut-osaston johtaja

- Tavoiteaikataulu: uusille varastoitaville aineistoille päätetään paikat varastossa vuoden 2021 loppuun mennessä, jolloin näiden varastoon siirtäminen voidaan aloittaa vuoden 2022 alussa.

Lainaperustainen varastointi ulotetaan koskemaan myös aineistoja, joita meillä ei ole aikaisemmin varastoitu. Jos siis avohyllyyn ei mahdu, vähän lainatut (esim. ei lainattu 2 vuoteen) siirretään varastoon.

- **Videotallenteet** eli DVD:t ja Blu-rayt: kaikki yksiin aakkosiin osastosta ja tyyllilajista riippumatta
- **pelit**: kaikki konsolipelit yksiin aakkosiin, lautapelit aakkostetaan, jos vain mahdollista
- **englanninkielinen kirjallisuus**: hyllytetään muun kirjallisuuden sekaan luokan mukaan

Lastenmusiikki-CD:itä ei varastoida, vaan niitä voi sijoittaa musiikin lähivarastoon.

Varastokirjasto ei ota vastaan videotallenteita eikä pelejä. Näitä varastopoistaessa voi siksi joustaa viiden vuoden lainaamattomuuden poistokriteeristä. Huonokuntoiset ja puutteelliset silti poistetaan.

Myös **karttojen** kohdalla on hyvä tiedostaa, että Varastokirjasto ei ota karttoja kokoelmaansa. Kirjamuotoisia karttoja voi varastoida (hyllytetään kirjojen sekaan), mutta karttalehtiä tai taitettuja karttoja ei varastoida. Siinä vaiheessa, kun kartta halutaan poistaa avokokoelmasta, se on yleensä jo tietosisällöltään vanhentunut tai huonokuntoinen. Jyväskylän alueen kartat säilytetään pysyvästi Jyväskylä-kokoelmassa. Vanhoja karttoja on myös verkossa hyvin saatavilla, esim. Maanmittauslaitoksen Vanhat painetut kartat -palvelusta.

Toimenpide-ehdotus #8: Keski-kirjastojen varastointiohjeen päivitys

Ehdotuksen käsittely: kokoelmatiimi, Keskin ohjausryhmä

Ehdotuksen toimeenpano ja seuranta: kokoelmatiimi, Keskin ohjausryhmä

- Tavoiteaikataulu: kesään 2022 mennessä.

Tässä ehdotetut uudet varastointiohjeet ovat ristiriidassa Keski-kirjastojen yhteisten varastointiohjeiden kanssa. Yhteiset ohjeet pitää sen takia päivittää. Samalla voi myös miettiä, kuinka tarkat yhteiset ohjeet ylipäänsä varastoinnista tarvitaan. Riittäisikö, että on auki kirjoitettu sopimus työnjaosta paikallisaineiston suhteen?

Keski-kirjastoilla on myös seudulliset poisto-ohjeet sekä musiikin varastointiohjeet. Näidenkin ohjeiden tarpeellisuus ja ajantasaisuus on syytä arvioida tässä yhteydessä.

Tarkoituksena on ollut, että Keski-kirjastoihin kuuluvien kuntien omat varastointiohjeet ovat Keski-Teamsin tiedostoissa kaikkien keskikirjastolaisten nähtävissä. Siinä vaiheessa siis, kun uudet varastointiohjeet on otettu käyttöön, tallennetaan ne myös Teamsiin (jos tämä käytäntö koetaan tarpeelliseksi).

Kokoelmatiimi tekee ehdotuksen, jota käsitellään Keskin ohjausryhmässä.

Toimenpide-ehdotus #9: Kokoelmaohjeiden päivittäminen Sharepointissa

Ehdotuksen käsittely: kokoelmatiimi

Ehdotuksen toimeenpano ja seuranta: kokoelmatiimi

- Tavoiteaikataulu: vuoden 2022 aikana.

Jos tässä ehdotetut uudet varastointiohjeet otetaan käyttöön, ohjeet pitää lisätä kirjaston työhjeisiin ja vanhentuneet ohjeet poistaa.

Kirjaston työhjeissa on paljon kokoelmanhoitoon liittyviä ohjeita. Näiden ohjemuutosten vaikutusta muihin kokoelmaohjeisiin pitää myös tutkia (esim. linkitykset ohjeiden välillä).

Toimenpide-ehdotus #10: Varastotarra

Ehdotuksen käsittely: Shokkiuutinen-hankkeen varasto-ohjausryhmä

Ehdotuksen seuranta: kokoelmatyöryhmä ja Lainaushpalvelut-osaston johtaja

- Tavoiteaikataulu: tarra on jo otettu käyttöön.

Varastotarran käyttö

Avokokoelman niteen muuttaminen varastoniteeksi ei enää vaadi selkätarran uusintaa:

- Tee niteelle muutokset Aurorassa:
  - Yksikkö: Jyväskylän kaupungin pääkirjasto
  - Sijainti: Varasto
  - HUOM! osasto ei muutu
- Lisää kirjan taka-aukeaman vasemmassa yläkulmassa olevaan osastomerkintään kirjain V (esim. JSAV tai PKNV)
- Liimaa kanteen selän yli menevä varasto-tarra
- Palauta ja laita varastoon hyllytettävien hyllyyn

Jos nide on jo varastonide, pelkkä varastotarran liimaaminen riittää.

Varastotarrarullia on pääkirjaston palautusautomaatin lähellä olevalla varastoon hyllytettävien niteiden hyllyillä, sekä aikuisten että lasten. Myös musiikkiosastolla 3. kerroksessa on varastoon hyllytettävien hylly, eli varastotarroja saa olla sielläkin.

Viimeistään varastohyllyttäjä huolehtii, että hyllytettävissä niteissä on varastotarra. Myös palautusautomaatilla työskentelevä voi liimata puuttuvia tarroja, jos työtilanne sen sallii.

Mutta HUOM! Jos nide ei ole lainauskunnossa, se kuuluu poistaa, vaikka olisikin varastonide. Huonokuntoiset niteet laitetaan palautusautomaatin vieressä olevaan korjauskoriin. Palautusautomaatilla on tarkemmat ohjeet huonokuntoisten niteiden jatkokäsittelystä.

Kaikkia varastoniteitä ei ole tarkoitus tarroittaa, koska lähivuosina varastoniteistä tullaan poistamaan erittäin paljon. Siksi varastotarroja laitetaan vain avokokoelmasta varastoon siirrettäviin niteisiin sekä varastoon hyllytettäviin, lainassa olleisiin varastoniteisiin. Näin varastossa näkee yhdellä vilkaisulla, mitkä niteet ovat olleet lainassa tai siirretty varastoon syksyn 2021 jälkeen, mikä helpottaa kokoelmatyötä jatkossa.

Varastotarroja on tilattu Karico Oy Tarrapainosta, eli sieltä saa helposti tilattua lisää. Tarrat tulevat 1000 tarran rullissa. Alkuperäinen suunnittelutiedosto on kirjaston graafikon tiedostoissa.

Toimenpide-ehdotus #11: Varastokortti

Ehdotuksen käsittely: Shokkiuutinen-hankkeen varasto-ohjausryhmä

Ehdotuksen toimeenpano ja seuranta: Shokkiuutinen-hankkeen varasto-ohjausryhmä, kokoelmatyöryhmä, Lainauspalvelut-osaston johtaja

- tavoiteaikataulu: marraskuun 2021 loppuun mennessä

Varastokortin käyttö

Asiakkaalle haetut varastoniteet lainataan varastokortille ennen kuin annetaan asiakkaalle. Asiakas voi lainata niteen, vaikka se olisi varastokortilla lainassa. Jos taas asiakas ei lainaa nidettä, se palautetaan lainasta ja viedään takaisin varastoon. HUOM! Tämä ei siis koske hyllyvarauksia, vaan niitä poikkeustilanteita, joissa kirjastossa asioivalle asiakkaalle haetaan varastosta nide (erityisesti nuotit, lehdet).

Jos varastonide ei ole kiertänyt, mutta halutaan säästää kokoelmassa (esim. osa sarjaa, jonka muut osat ovat kiertäneet), nide lainataan varastokortille ja palautetaan saman tien. Näin nide ei turhaan tule heti seuraavan samaa kohtaa perkaavan kokoelmatyöntekijän listalle.

Varastokorttilaina kertoo varastopoistoja tekeväälle, että lainaamattomuudesta huolimatta niteellä on ollut käyttöä ja kysyntää.

Kortin pitää olla ei-tilastoitava, jotta tällaiset kirjaston ”tekniset” lainat eivät kerryttäisi virallisia lainatilastoja. Ei-tilastoitavien korttien lainoista jää kuitenkin tieto järjestelmään. Kun haetaan varastosta ei-lainattuja tietyllä aikavälillä, tämä lainamerkintä estää niteen päätyksen tuolle listalle.

Toimenpide-ehdotus #12: Varastotietoutta asiakkaille

Ehdotuksen toimeenpano: markkinointitiimi sekä kaikki, joita asia koskee ja innostaa

Varastoaineiston pitää olla paremmin asiakkaiden saatavilla. Vaikeasti löydettävä kirjastoaineisto ei palvele ketään. Asiakkailla, ainakin kanta-asiakkailla, pitäisi olla edes jonkinlainen aavistus siitä, mitä kaikkea varastokokoelmastamme voi löytää. Siksi asiakkaille pitää säännöllisesti kertoa varaston olemassaolosta.

Tässä on lista ideoita, joita saa kehittää eteenpäin. Myös uusien ideoiden keksiminen on ilman muuta kannatettavaa.

Varastonostot asiakastiloissa

- Pääkirjastossa sekä lasten- että aikuistenosastolla on näyttelypaikka ”varaston aarteille”.
- Varastoaineisto ei juurikaan mene lainaan, joten näyttelyssä ei kannata olla kovin paljon niteitä. Varsinkin, kun kirjastojärjestelmän mukaan näyttelyssä olevat niteet ovat varastossa.

Varastonostot somessa

- Säännöllisesti kerran kuussa vinkataan kirjaston somen päättilillä joku varaston aarre.
- Vinkata voi yksittäisen teoksen lisäksi myös kirjasarjaa tai muuta kokonaisuutta, esim. Mitä Missä Milloin -kirjoja tai jonkun kirjailijan koottuja teoksia tms.
- #varastovinkki #VarastonAarteet

Varastonostot verkkokirjastossa

- Kerran vuodessa voisi nostaa verkkokirjaston teoslistalle varaston aarteita jollakin teemalla, esim. olympialaiset, ruuanlaitto, kotiseutukokoelma...
- Vanhoissa teoksissa ei ole kansikuvia, joten listoihin pitää laatia vähän normaalia pidempi esittelyteksti. Myös teoskohtaiset esittelytekstit auttaisivat asiaa.

Varastokierrokset

- Opastettuja varastokierroksia kannattaa järjestää kerran vuodessa. Harvinainen mahdollisuus päästä asiakkailta kiellettyyn paikkaan kiinnostaa. Alle kymmenen osallistujaa on sopiva määrä, 15 ehdoton maksimi.
- Varastokierroksen voisi toteuttaa myös erittäin tiiviinä videotallenteena (5-10 min.) ja jakaa somessa.
- Jo pelkkä mainos varastokierroksesta kertoo asiakkaalle, että kirjastossa on varasto, ja siten lisää asiakkaan varastotietoutta.

Virtuaalinen lehtivarasto

- 360-asteen kameraa käyttäen varaston aikakauslehtihyllyistä voisi toteuttaa virtuaalisen varaston.
- Kannattaa tehdä vasta sitten, kun lehtivarasto on päivitetty.

QR-koodit lehtihyllyihin

- Lehtilukusalissa voisi/pitäisi olla lehtikohtaisesti merkinnät, että vanhoja vuosikertoja on varastossa. Samassa kohdassa voisi olla QR-koodi verkkokirjastosaatavuuteen.

Varastokirjaston mainostaminen

- Verkkokirjaston Varastokirjasto-välilehteä on syytä aina silloin tällöin mainostaa ja selittää auki.

Toimenpide-ehdotus #13: Varastokokoelman säännöllinen tilastotarkistus

Ehdotuksen käsittely: kokoelmatiimi

Ehdotuksen toimeenpano ja seuranta: kokoelmatiimi

- Tavoiteaikataulu: vuosittain.

Varastokarsinnan edistymistä ja toisaalta varastokokoelman käyttöasteen seuranta voi tehdä säännöllisesti mittaamalla. Kerran vuodessa riittää.

Varastokokoelman vuosittaisessa arvioinnissa käytetään kahta mittaria:

- 1: osastoittain prosenttiluku varastoniteistä, joita ei ole lainattu viiteen vuoteen (nidehaku Aurorasta)
- 2: kiertoluvut pääluokittain (kaksi numeroa) ja osastoittain viimeisen vuoden ajalta (haku tehdään CollectionHQ:ssa)

Valmiit taulukot ja tiedot tallennetaan vuosittain täydennettävään Excel-taulukkoon, kuluvan päivän mukaisesti nimettyyn välilehteen.

1: Nidehaku Aurorasta:

Niteiden laajennettu haku

Nimekehaku

Rajaustapa

Kirjasto

Yksikkö

Osasto

Sijainti

Erikoistila

Lisäehdot

Genre

Huomautus

Laina-aika

Hyllypaikka

Hankintapäivä *i*

Uutuuspäivä *i*

Nidettä viimeksi muutettu

Hankintatunnus

Toimittaja

Nidetunnus

Lainattu Ei lainattu Palautettu

Lainassa Varastossa

Hae Tyhjennä Sulje

Lainaamattomien niteiden haku oheisen kuvan mukaisesti. Esimerkkihaku on tehty 23.4.2021, joten viisi vuotta sitten on 23.4.2016. Hakutuloksen nidemäärä kirjataan ylös.

Uusi haku muuten samalla lailla, mutta ilman aikarajauksia, eli haetaan kaikki aikuistenosaston varastoniteet.

Esimerkkihaku:

Lainaamattomia 58101, kaikki aikuistenosaston varastoniteet 91206 > Lainaamattomien niteiden määrä jaetaan koko osaston nidemäärällä ja muutetaan prosenteiksi = 63,7 %

Tämä prosenttimäärä on siis se varastoniteiden osuus, jota ei ole lainattu viiteen vuoteen. Lainaamattomien osuus lasketaan vastaavasti myös lasten- ja musiikkiosaston varastoniteistä.

2: Haku CHQ:ssa

CHQ:ssa haetaan kolme erillistä taulukkoa niteisiin, lainamääriin ja kiertolukuihin liittyen:

- 1) kaunokirjallisuus
- 2) aikuisten tietokirjallisuus
- 3) lasten tietokirjallisuus

Dashboard -> Collection Use

1) Fiction Circulation and Turnover by collection

Pudotusvalikot näin: "All audiences", "All collections", "Jyväskylän kaupungin pääkirjaston varasto"
Oikean yläkulman latauspainikkeesta valitaan "CSV data export".
CSV-tiedosto tuonnissa kannattaa siivota pois ylimääräiset rivit. Tarvitaan vain kolme: AF, JF ja TF.

2) Non-Fiction Circulation and Turnover by collection.

Pudotusvalikot näin: "Adults", "All subjects", "Jyväskylän kaupungin pääkirjaston varasto"
CSV-tiedosto tuonnissa pitää erottaa luokkanumerot omaksi sarakkeeksi, että järjestäminen luokan mukaan onnistuu. Ylimääräiset sarakkeet voi siivota pois.

3) Pudotusvalikot näin: "Juvenile", "All subjects", "Jyväskylän kaupungin pääkirjaston varasto"

Taulukot tallennetaan Excel-tilin välilehteen, mallia voi ottaa edellisistä välilehdistä.

Kokoelmatiimi vertaa lukemia ja niiden kehitystä kerran vuodessa.

Toimenpide-ehdotus #14: Puutteellisesti kuvailtujen tietueiden parantaminen

Ehdotuksen käsittely: kokoelmatiimi

Ehdotuksen toimeenpano ja seuranta: Sisältöpalvelut-osaston johtaja

- Tavoiteaikataulu: vuodesta 2026 alkaen.

Varaston suursiivouksen myötä kokoelmastamme poistuu suuri määrä puutteellisesti kuvailtuja niteitä. Suursiivousohjeessa myös ohjeistetaan viemään säästettävät ”tikkutietueniteet” (nimekkeen nimi suuraakkosilla) täydennyskuvailtavaksi.

Kaikkia puutteellisesti kuvailtuja ei kuitenkaan saada tällä lailla poistettua. Suursiivottavien listalle joutuvat vain ne niteet, joita ei ole lainattu Aurora-aikaan. Näin ollen jos ”tikkutietuenidettä” on lainattu kerrankin, siihen ei varastosiivouksessa kosketa. Valitettavasti vanhoja ja puutteellisesti kuvailtuja niteitä on myös avokokoelmassa.

Tikkutietueita ei pysty kirjastojärjestelmässämme hakemaan. Sen sijaan on mahdollista hakea tietueet, joilla ei ole asiasanoja. Rajauksena kannattaa käyttää kirjastoa (Jyväskylä) ja julkaisuvuotta (esim. 1991), jotta hakutulokseen ei tule mukaan uudet, vielä minitiedoilla olevat tietueet.

Esimerkkihakulauseke:

1800-1991/vl book/jt ei (648a=*/xm tai 650a=*/xm tai 651a=*/xm tai 653a=*/xm tai 655a=*/xm)

Saatua nimekelistaa käydään läpi niin, että ensin kokoelmavastaavat tarkistaisivat omalle vastualueelleen kuuluvat nimekkeet ja niteet. Ensisijainen ohje on, että nämä niteet ja nimekkeet poistetaan. Jos ne kuitenkin halutaan säästää, ne asetetaan luetteloitavana-tilaan ja tuodaan luetteloitavien hyllyyn 4. kerrokseen. Kuvailijat täydentävät tietueet (ns. kirjastotaso) ja palauttavat niteet.

Toimenpide-ehdotus #15: Tuplat pois varastosta

Ehdotuksen käsittely: kokoelmatiimi

Ehdotuksen toimeenpano: Lainauspalvelut (kauno), Sisältöpalvelut (musiikki) ja Tietopalvelut (tieto, lapset, nuoret) omien vastualueidensa osalta, seurantavastuu: osastojen johtajat

- Tavoiteaikataulu: osittain suursiivouksen aikana ja voimakkaammin vuodesta 2026 alkaen.

Tässä ehdotetun varastointiohjeen mukaisesti varastossamme ei pitäisi olla kuin pääkirjaston viimeisiä kappaleita. Pyrkimyksenä siis on, että varastossa ja pääkirjaston avokokoelmassa ei olisi saman nimekkeen niteitä. Näitä ns. tuplia on varastossamme paljon (useita kymmeniä tuhansia), eli kovin nopeasti tähän tavoitteeseen ei päästä.

Tämä asia ei korjaannu varaston suursiivouksen yhteydessä. Todennäköisesti aika moni varastotupla on ollut lainassa Aurora-aikaan, eli ei tule poistolistalle. Tuplia on niin paljon, että niitä ei voi ”hoitaa ensin alta pois”. Suursiivottavien listoille tulee tuplia kuitenkin jonkin verran ja ne pitää siinä yhteydessä hoitaa pois.

Tuplien osalta on vaikea antaa mitään yhtä patenttiratkaisua tai toimintamallia, joten oman harkinnan käyttöä suositellaan. Tässä joitakin näkemyksiä, joita voi soveltaa:

- mieluiten poistetaan avokokoelman nide, ettei käy niin, että nyt poistetaan varastonide ja sitten hetken päästä avokokoelman viimeinen nide siirretään varastoon
- jos avokokoelman nide on merkittävästi paremmassa kunnossa (lainaluvuista päätellen) kuin varastonide, sitten poistetaan varastonide
- jos avokokoelmankaan nide ei ole kiertänyt, voi poistaa molemmat
- jos avokokoelmassa on useampi nide ja kaikki kiertävät riittävästi, niin sitten poistetaan varastonide
- kannattaa pitää erittäin korkea kynnyksensä siihen, että nide palautettaisiin varastosta avokokoelmaan. Pyritään välttämään tarrojen näpräämistä, ja varastosta palautettu nide tuskin olisi niin suuri hitti, että kannattaa nähdä vaivaa.
- Ja joskus – toivottavasti harvoin – on vain annettava olla ja sallia tuplan olemassaolo.

Suursiivouksen jälkeen (2026-) otetaan lista tuplista ja jaetaan ne vastuuluokkien mukaan tehtäväksi. Siinä vaiheessa tuplalistan läpikäynti on osa normaalia kokoelmatyötä. Samoja, yllä esiteltyjä toimintaperiaatteita voi käyttää silloinkin. Tuplia voi tuki poistaa muutenkin kokoelmatyön yhteydessä, jos sopivasti osuu kohdalle.

Tuplien hakuun on Aurorassa valmis raportti nimeltä ”Varastotuplaraportti”, jolla voi osastoittain hakea listan niteistä, joita on sekä avokokoelmassa että varastossa. Ei-lainattavat on rajattu pois, eli jos saman nimekkeen nide on varastossa ja kotiseutukokoelmassa, varastonide ei tule listalle.

Toimenpide-ehdotus #16: Avovarasto kirjaston uusissa tiloissa

Ehdotuksen käsittely: johtoryhmä, kirjaston uusien tilojen suunnittelijat

Nykyinen kirjastopalvelu tähtää paljolti siihen, että asiakas pystyy halutessaan toimimaan kirjastossa itsenäisesti, ilman henkilökunnan apua. Kokoelmatilat, joihin asiakas ei pääse, eivät sovi tähän ajattelutapaan. Näin ollen varastokokoelman tulisi olla asiakkaille avoimessa tilassa.

Asiakkaiden omatoimisesti käytettävissä oleva varastokokoelma mahdollistaa avokokoelman esillepanon eri tavalla, kuin mihin on totuttu. Käytännössä se kuitenkin tarkoittaa, että varastokokoelma ei voi olla kovin suuri. Avovaraston pitää olla miellyttävä käyttää.

Myös Jyväskylä-kokoelman varastoaineiston pitäisi olla helpommin asiakkaiden käytettävissä. Tätä aineistoa ei kenties ole mielekästä sijoittaa avoimeen asiakastilaan. Lukittu ja kameravalvottu varastotila, johon henkilökunta päästäisi asiakkaat tutustumaan aineistoon omatoimisesti, voisi tulla kysymykseen.

Ideoita kannattaa käydä hakemassa sellaisista kirjastoista, joissa varastot on avattu asiakkaille.

Liitteet

Keski-kirjastojen yhteinen varastointiohje vuodelta 2015

Keski-kirjastojen varastointiohjeet

- Varastoinnin tarkoituksena on pitää Keski-kirjastoissa saatavilla kulttuurisesti tärkeää ja käytön kannalta tarpeellista aineistoa lainattavaksi tai kirjastossa käytettäväksi. Keski-kirjastoilla ei ole keskitettyä varastointia, vaan jokainen kunta varastoi omistamaansa aineistoa.
- Varastoinnissa käytetään myös Varastokirjastoa. Varastokirjastoon ei lähetetä teosta, jota on vielä jossakin Keski-kirjastossa. Sinne lähetetään vain teoksia, joilla arvioidaan olevan käyttöä, ja joita siellä ei ole ennestään.
- Erityisesti musiikin varastoinnissa otetaan huomioon muu kirjastoverkko myös valtakunnallisesti.
- Näiden yleisten ohjeiden lisäksi kokoelmatiimi suosittelee, että jokainen kunta tekee omat tarkemmat varastointiohjeensa ja julkaisee ne Keski-kirjastojen työtilassa.

Varastointikriteerit:

- Varastointia harkitaan käyttöarvon ja/tai merkittävyyden perusteella.

Käyttöarvo: teoksella on tai on ollut kysyntää, todennäköisesti arvo säilyy.

Merkittävyys: kulttuuri- tai sivistysperinnön säilyttämisen kannalta merkittävä, ajastaan kertova, omassa genressään tai luokassaan merkittävä, palkittu teos, alansa perusteos tai ns. kulttiteos.

- Klassikko: pysyväarvoinen, yleisesti tunnustettu, kirjallisuuden parhaimmiston kuuluva, vakiintuneen aseman saavuttanut teos.
- Nostalgia-aineisto: ajankuvasta kertova aineisto eri vuosikymmeniltä, esim. aapiset, vanhat lehdet näytteen omaisesti.
- Vähän käytettyä tai vieraskielistä aineistoa varastoidaan vain, jos se on aiheeltaan tai käyttöarvoltaan erityisen merkittävää.
- Eri painoksista suositaan mahdollisuuksien mukaan ensipainoksia, kansikuvallisia ja sidottuja laitoksia.
- Varastoidaan käyttökunnossa olevaa aineistoa, yksi kappale / kunta.
- Pysyvästi varastoidaan pääsääntöisesti vain paikallisaineistoa. Varastokokoelman käyttöä arvioidaan säännöllisesti ja varastosta poistetaan huonokuntoista tai käyttöarvoltaan vähäistä aineistoa.

Paikallisaineisto

- Kukin kunta hankkii omaa aluettaan koskevan aineiston ja varastoi sen pysyvästi. Lisäksi Jyväskylä hankkii ja varastoi koko Keski-Suomea käsittelevää aineistoa Jyväskylä-kokoelman valintaperiaatteiden mukaisesti.

TIETOKIRJALLISUUS

Yleistä

Kaikkea kirjastoon hankittua ei varastoida. Avokokoelmasta voidaan siirtää varastoon teoksia käyttöarvon ja/tai merkittävyyden perusteella (määritelty Keski-kirjastojen ohjeessa, ks. yllä).

Varastoidaan teoksia, joilla on ollut ja arvioidaan vielä olevan käyttöä tai jotka on maakuntakirjastona toimivan yleisen kirjaston kokoelman kannalta tarpeen säilyttää.

Varastoinnissa otetaan huomioon, että tieto vanhentuu eri tavoin eri aloilla.

Lasten, nuorten ja aikuisten aineistoa varastoidaan samoin perustein.

Vähän käytettyä kirjallisuutta ei varastoida, ellei se ole aiheeltaan merkittävää.

Monisteita, kokeilupainoksia, oppi- ja tutkimuslaitosten julkaisuja ei pääsääntöisesti varastoida.

Sarjajulkaisuja varastoidaan käyttöarvon mukaan.

Varastoidaan tarvittaessa teoksen ensimmäinen painos ja kokonaan muuttunut painos: esim. sivumäärän olennainen muutos, esipuheessa mainitut muutokset, eri ISBN. Vähän muuttuneita painoksia ei varastoida.

Maakuntakokoelmassa säilytettävää paikallisaineistoa (Jyväskylä, Keski-Suomi) voidaan varastoida myös PKAV, jos arvioidaan olevan kysyntää.

Suomea koskevaa vieraskielistä kirjallisuutta varastoidaan harkiten.

Muuta vieraskielistä kirjallisuutta ei pääsääntöisesti varastoida.

Varastoidaan hyväkuntoisia niteitä, yksi kappale varastoitavaa nimekettä tai painosta.

Huonokuntoinen varastokappale korvataan siistimmällä tai poistetaan.

Oppikirjat

Yksi oppikirjasarja/aihe/vuosikymmen. Valitaan varastoitavaksi esim. suosittu tai laajasti käytetty sarja.

Ystävyyskaupungit

Jyväskylän ystävyys- ja ystäväkaupunkeja koskevaa aineistoa säilytetään maakuntakokoelmassa, sen lisäksi varastoidaan (PKAV) vain jos on lainauskysyntää.

<http://aski/kulttuurijaliikuntapalvelut/kirjastopalvelut/kokoelmat/yllapito/Dokumentit/Jyv%C3%A4skyl%C3%A4n%20yst%C3%A4vyyskaupungit.doc?Web=1>

Luokittaisia lisäohjeita

0-luokka

01 Bibliografioita varastoidaan yleisen kirjaston näkökulmasta.

02 Kirjastoalalta varastoidaan keskeiset kotimaiset teokset. Vieraskielisiä vain jos erityisen merkittävä, eikä vastaavaa kotimaista ole.

03 Tietosanakirjoja varastoidaan lainattavaksi (PKAV). Kaikkia sarjoja ei tarvitse varastoida.

1-luokka

10.8 luokan aineistossa erityistä harkintaa, varastoidaan ensisijassa laajoja kokoelmia.

11 Filosofian eri suuntauksia, historiaa ja keskeisiä henkilöitä koskevia teoksia varastoidaan.

2-luokka

Raamatun erilaiset suomennokset varastoidaan, kaikkia painoksia ei varastoida.

Eri uskontokuntien keskeisiä teoksia varastoidaan.

Hartauskirjoja ja muutakin luokan 2 kirjallisuutta varastoidaan harkiten.

3-luokka

Suomen tilastollinen vuosikirja pysyvästi käsikirjaston varastoon (PKKV).

Tilastosarjoja säilytetään varastossa (PKKV) 30 v.

Suomen laki ja Verolait käsikirjaston varastoon (PKKV).

Muita lakikirjoja voidaan käyttöarvon perusteella varastoida lainattavaksi (PKAV): varastoidaan lakeja kommentoivia teoksia, ei varastoida erillislakikokoelmia, jotka sisältävät vain lakitekstiä (esim. luettelointitiedoissa maininta *Lainsäädäntöä seurattu xx saakka*).

Suomen valtiokalenteri varastoidaan käsikirjaston varastoon (PKKV).

Kansakoulukalenteri ja Kansanvalistusseuran kalenteri käsikirjaston varastossa (nostalgia-aineisto).

Vuosittain ilmestyviä esim. opinto-oppaita ei varastoida.

4-luokka

Matkakertomuksia varastoidaan, matkaoppaita vain jos erityisen merkittävä (tai nostalgia-aineistona yksittäisiä teoksia).

Yksittäisiä karttalehtiä ei varastoida. Karttakirjoja varastoidaan näytteenomaisesti eri vuosikymmeniltä.

Kuvateoksia voidaan varastoida näytteenomaisesti eri vuosikymmeniltä.

Vuosittain ilmestyviä esim. majoitusoppaita ei varastoida.

5-luokka

Kasvi- ja eläintieteen yleisteoksia näytteenomaisesti eri vuosikymmeniltä, esim. paljon käytetty tai suosittu teos.

Vastaavan sisältöisistä varastoidaan ensisijaisesti kotimainen teos.

Asiasisällöltään vanhentunutta luokan 59 kirjallisuutta varastoidaan, jos teoksella on kulttuuri- tai tieteenhistoriallista arvoa tai voi kertoa hoitomenetelmien kehityksestä. Laajoja lääketieteellisiä teoksia varastoidaan.

6-luokka

Eri alojen työtapoja ja tekniikoita varastoidaan näytteenomaisesti eri vuosikymmeniltä.

Esim. luokista 67-68 varastoidaan vain keskeisimpiä teoksia.

Vastaavan sisältöisistä varastoidaan ensisijaisesti kotimainen teos, suomeksi käännettyä kirjallisuutta varastoidaan harkiten.

Tietotekniikan alalta varastoidaan laajoja yleistajuisia ohjelmaversioita, yksi nimeke/ohjelmaversio.
Muotilehtiä ei varastoida.
Autonkorjausoppaita varastoidaan.
Kumuloituvia suomalaisia postimerkkiluetteloita siten, että kaikki vuodet varastoituvat.

7-luokka

Luokkien 70-77 keskeisiä taiteiden perusteoksia, eri tyyliuuntia, eri maiden taidetta tai taiteilijoita esitteleviä teoksia varastoidaan.
Luokan 79 urheilun tai pelien historiaa ja keskeisiä henkilöitä koskevia teoksia varastoidaan. Vanhentuneita urheilulajien sääntökirjoja ei varastoida.

86-89 -luokat

Kirjallisuushistoriaa ja kirjailijaelämäkertoja varastoidaan kattavasti.
Sanakirjoja (suomi-vieras kieli) varastoidaan yksi kpl/kieli/vuosikymmenluku, ei taskulaitoksia.

9-luokka

Keski-Suomea koskevia paikallishistorioita, historiantutkimuksia ja sukukirjoja varastoidaan omissa kunnissaan. Jyväskylää ja Keski-Suomea koskevaa aineistoa, jota säilytetään Jyväskylä-kokoelmassa, ja jolla todennäköisesti on myös lainauskysyntää, voidaan varastoida PKAV.
Varastoidaan yleisesti tunnettuja, alallaan tai aikanaan merkittäviä henkilöitä ja kotiseutuhenkilöitä käsittelevät teokset.
Kysyttyjä, suosittuja elämäkertoja pyritään varastoimaan siisti kappale ennen loppuun kulumista.
Käyttöarvoltaan merkittäviä henkilöhakemistoja varastoidaan joko lainattavaksi tai käsikirjaston varastoon.
Kotimaisia kumuloituvia rahaluetteloita varastoidaan siten, että kaikki vuodet varastoituvat.

KAUNOKIRJALLISUUS

Yleistä

Kaikkea kirjastoon hankittua ei varastoida. Avokokoelmasta voidaan siirtää varastoon teoksia merkittävyyden ja käyttöarvon perusteella (määritelty Keski-kirjastojen ohjeessa, ks. yllä).

Varastoidaan teoksia, joilla on ollut ja arvioidaan vielä olevan käyttöä tai jotka on maakuntakirjastona toimivan yleisen kirjaston kokoelman kannalta tarpeen säilyttää.

Suositaan mahdollisuuksien mukaan ensipainoksia, kansikuvallisia, sidottuja laitoksia. Otetaan huomioon erilaiset laitokset ja käännökset.

Varastoidaan hyväkuntoisia niteitä, yksi kappale varastoitavaa nimekettä tai painosta.

Huonokuntoinen varastokappale korvataan siistimmällä tai poistetaan

Suosittujen kirjailijoiden teoksista pyritään varastoimaan ajoissa hyväkuntoiset kappaleet.

Maakuntakokoelmassa säilytettävää paikallisaineistoa (Jyväskylä, Keski-Suomi) voidaan varastoida myös PKAV, jos arvioidaan olevan kysyntää.

Keskisuomalaisen kaunokirjallisuuden (luokat 80-85) aikuisten ja lasten käännökset varastoidaan maakuntakokoelmaan.

80 Kootut/valitut teokset

Varastoidaan täysinä sarjoina.

Koottuja teoksia varastoidaan niin että kirjailijan keskeinen tuotanto säilyy.

81 Kansanrunous

Kalevalan erilaiset laitokset varastoidaan.

82 Runot

Varastoidaan merkittävyyden ja käyttöarvon perusteella.

Yksittäisiä runoteoksia voidaan jättää varastoimatta esim. huonon kunnan vuoksi, jos teos sisältyy koottuihin teoksiin.

Otetaan huomioon paikallisuus ja tarpeen mukaan teoksen erilaiset laitokset ja painokset.

Omakustanteita ei pääsääntöisesti varastoida.

Keskisuomalaisia omakustanteita voidaan varastoida, jos niillä on kysyntää.

Vieraskielisiä runoja varastoidaan vain jos loppuunmyyty, erityisen merkittävä teos.

Kotimaisen kirjallisuuden käännöksiä muille kielille varastoidaan harkiten.

83 Näytelmät

Varastoidaan merkittävyyden ja käyttöarvon perusteella.

Otetaan huomioon paikallisuus ja tarpeen mukaan teoksen erilaiset laitokset.

Kotimaisen kirjallisuuden käännöksiä muille kielille varastoidaan harkiten.

Vieraskielisiä varastoidaan vain jos loppuunmyyty, erityisen merkittävä teos.

84 Suomenkielinen kertomakirjallisuus

Keskeinen kotimainen ja suomeksi käännetty kirjallisuus varastoidaan.

Otetaan huomioon klassikot ja eri tyylilajien ja genrejen merkittävät teokset.

Otetaan huomioon paikallisuus (Jyväskylä, Keski-Suomi) ja tarpeen mukaan teoksen erilaiset laitokset, esim. käännökset, kuvitus, esipuhe tms.

Suosittujen kirjailijoiden teoksista pyritään varastoimaan ajoissa hyväkuntoiset kappaleet, esim. viihde-, rikos-, scifi- ja sotaromaanit, joilla on kysyntää.

Varastoidaan kokonaisia jatkosarjoja.

Omakustanteita ei pääsääntöisesti varastoida. Keskisuomalaisia omakustanteita voidaan varastoida, jos niillä on kysyntää.

84 Vieraskielinen kertomakirjallisuus

Kotimaisen kirjallisuuden käännöksiä muille kielille varastoidaan harkiten.

Keskisuomalaisen kaunokirjallisuuden (aikuisten ja lasten) käännökset varastoidaan PKKJ:lle.

Kielialueen alkukielisiä klassikoita varastoidaan vain jos teos on loppuunmyyty ja sillä on käyttöarvoa.

85 Sarjakuvat

Keskeistä kotimaista ja suomeksi käännettyä sarjakuvaa varastoidaan merkittävyyden ja käyttöarvon perusteella.

Suosituista teoksista pyritään varastoimaan ajoissa hyväkuntoiset kappaleet.

Varastoidaan kokonaisia sarjoja.

Paikallisuus (Jyväskylä, Keski-Suomi) otetaan huomioon.

Vieraskielisiä sarjakuvia ei varastoida.

AV-AINEISTO

Musiikin varastoinnista on oma ohje.

Kielikursseja, äänikirjoja, CD-rom -levyjä, DVD- ja Blu-ray -levyjä, VHS-kasetteja ja dioja ei pääsääntöisesti varastoida.

Historiallisesti tai kulttuurisesti merkittävää aineistoa voidaan varastoida tapauskohtaisesti.

Keski-Suomea käsittelevä tieto-av-aineisto varastoidaan PKKJ:lle.

LEHDET

Keskeisiä aikakauslehtiä ja sanomalehtiä varastoidaan käyttöarvon mukaan pysyvästi tai määräajaksi. Muoti- ja käsityölehtiä ei varastoida. Paikalliset sanoma- ja aikakauslehdet säilytetään maakuntakokoelmassa pysyvästi.

Musiikkiosaston varastointiohjeet

Musiikkiaineistot varastoidaan pääsääntöisesti käyttöarvon ja/tai kulttuurisen, historiallisen ja taiteellisen merkityksen perusteella: äänitteitä, nuotteja, moniviestimiä, videoaineistoja.

Varastoidaan vain käyttökunnossa olevaa aineistoa, yleensä vain yksi kappale.

Varastoidaan erityyppisten aineistojen hyväkuntoiset viimeiset kappaleet, mikäli ei vastaavia versioita ole jollain uudemmalla tallennusvälineellä.

Vähän käytettyä aineistoa varastoidaan, jos se on aiheeltaan tai käyttöarvoltaan erityisen merkittävää. Tällaista aineistoa varastoidaan huonokuntoisenakin, kunhan se vain on käyttökelpoinen.

HUOMIOITAVAA ÄÄNITTEISTÄ:

Varastoitavasta äänitteestä riittää yksi "säilyvässä muodossa" oleva tallenne. Teoksen ainoat kappaleet säilytetään riippumatta formaatista (LP, C-kasetti, CD).

HUOMIOITAVAA MUSIIKIN KIRJOISTA:

Vieraskielisiä musiikkikirjoja (tietokirjallisuus, elämäkerrat) varastoidaan, jos tietosisältö ei ole vanhentunut. Varastoidaan uusin painos. Suomenkielisiä kurssikirja-tyyppisiä kirjoja (ja nuotteja) voidaan varastoida useampikin kappale.

Valikoiden varastoidaan vieraskielinen kappale suomennoksen lisäksi.

Kirjan viimeinen kappale voidaan poistaa, mikäli se on saatavilla jonkin KESKI-kirjaston, JAMK:n, JY:n tai Varastokirjaston kokoelmista.

HUOMIOITAVAA NUOTEISTA:

Sävelteosten nuotinnoksista varastoidaan merkittävät eri sovitukset ja laitokset. (Taidemusiikissa voi sormitukset ja populaarimusiikissa transkriptio olla erilaiset, vaikka soitinnus olisikin sama.)

Yksittäisenä nuottina julkaistu sävelteos voidaan poistaa, jos se on julkaistu nuottikokoelmassa.

Vähän kiertävää huonokuntoista nuottia ei varastoida, jos digitaalisissa arkistoissa (esim. IMSLP) on vapaasti ladattavissa oleva nuotinnos.

HUOMIOITAVAA LEHDISTÄ:

Kaikki musiikin lehdet on tähän saakka varastoitu. Ulkomaiset lehdet varastoidaan edelleenkin pysyvästi. Kotimaisista varastoidaan pysyvästi ainakin Rondo-classica, Soundi ja Rumba. Selvitetään, säilyttääkö JY:n kirjasto kotimaiset musiikki-lehdet kattavasti. Tällaiset lehdet voitaisiin säilyttää 10 vuotta.

HUOMIOITAVAA VIDEOTALLENTEISTA:

Musiikissa varastoidaan DVD- ja Blu Ray-videoita. VHS-videoista on varastoitu vain aiheeltaan ja käyttöarvoltaan merkittävät julkaisut.

PAIKALLINEN, SEUDULLINEN JA VALTAKUNNALLINEN NÄKÖKULMA:

Aineiston pitkäaikaissäilyttämisessä musiikissa voidaan hyödyntää varastokirjastoa vain musiikkikirjallisuuden osalta. Kirjojen viimeinen kappale voidaan poistaa, mikäli se löytyy varastokirjastosta. Äänitteille, videoille ja nuoteille ei ole keskitettyä valtakunnallista varastointia.

Viimeisten kappaleiden poistossa tarkastetaan KESKI-kirjastojen lisäksi saatavuus myös JAMK:n ja JY:n kirjastojen kokoelmista (nuotit, äänitteet).

Jos musiikin varastointi tulevaisuudessa järjestettäisiin seudullisesti esim. maakuntakirjastoissa, yhteydet kirjastojen omien ja varastokirjaston tietokannan välillä olisi saatava toimimaan ja asiakkaille varastopyyntöjen teko vaivattomaksi.

Lasten- ja nuortenosaston varastointiohjeet

Aineistoa varastoidaan samoin periaattein kuin [aikuisten aineistoa](#). Kaikkia nimekkeitä ei enää varastoida, ja vain hyväkuntoinen aineisto varastoidaan.

Tietokirjallisuus

- Tietokirjallisuutta varastoidaan harkiten, pääpaino kotimaisessa kirjallisuudessa. Käännöskirjallisuudesta varastoidaan suositut teokset, joilla arvioidaan olevan kysyntää tulevaisuudessa.

Oppikirjat

- Oppikirjoista varastoidaan vain äidinkielen ja musiikin oppikirjoja

Lehdet

- Lehdistä varastoidaan vain kotimaiset kirjallisuuslehdet

Kaunokirjallisuus:

Suomenkielinen lasten- ja nuortenkirjallisuus ja sen käännökset varastoidaan käyttöarvon mukaan

- Kirjasarjat pyritään varastoimaan täydellisinä
- Kuvakirjojen varastoinnissa kiinnitetään huomiota sisällön lisäksi myös kuvitukseen. Harkiten voidaan varastoida vieraskielistä kirjallisuutta esimerkiksi tunnetun kuvittajan mukaan, jollei suomennusta ole.
Pahvisivuisia katselukirjoja varastoidaan harkiten. Pahvisivuisista varastoidaan ”pottakirjat”, samoin kirjat, jotka kuuluvat johonkin suosittuun sarjaan (Franklin, Pipsa-possu)
- Sarjakuvista varastoidaan klassikkosarjoja, mm. Aku Ankan juhlasarjat ja näköispainokset vuosikerroista. Aku Ankan taskukirjoja ei varastoida. Manga-sarjakuvista varastoidaan täydellisinä vain keskeisimmät sarjat
- Omakustanteita ei varastoida, ellei niillä arvioida olevan kysyntää tulevaisuudessa.

AV-aineisto

- AV-aineistoa ja dioja ei varastoida. Jos avohyllyt täyttyvät, voidaan aineisto siirtää lähivarastoon. Poikkeuksena Yle tallennepalvelun tuottama materiaali, joka varastoidaan, jollei niitä löydy DVD-levynä tai Cd-levynä.

Musiikkiaineisto

- CD-levyistä varastoidaan keskeinen kotimainen lastenmusiikki.
- Musiikin oppikirjat varastoidaan.
- Kotimaiset nuotit varastoidaan.